

[Socialministeren]

Jensens synspunkter vedrørende kommunernes refusionstænkning. Det er helt bevidst, at jeg ikke har brugt det ord – det lyder lidt odiøst – ud fra den betragtning, at hvis vi har nogle regler, der fremmer en forkert tænkemåde, så må det være vores ansvar at lave de regler om fremfor at klandre kommunerne for, at de udnytter de regler, der nu engang gælder.

Jeg håber på baggrund af førstebehandlingen her, at man i socialudvalget vil gå positivt og aktivt ind i arbejdet med forslaget og selvfølgelig stille nogle afklarende spørgsmål, så vi kan få en videre drøftelse af elementerne i forslaget. Jeg har forsøgt i lovforslaget og i fremsættelsestalen åbent at lægge frem de overvejelser, vi har været igennem, og de synspunkter, der er blevet fremlagt, og jeg håber, at vi i fællesskab kan komme frem til et hurtigt resultat, således at kommunerne på et så tidligt tidspunkt som muligt ved, hvilket grundlag de kan disponere på.

(Kort bemærkning).

Baadsgaard (S):

Når jeg tøvede, var det, fordi jeg var lidt i tvivl om, hvorvidt indenrigsministeren ville tage ordet i anledning af fru Aase Olesens bemærkning om, at dette forslag ikke måtte få byrdefordelingsmæssige konsekvenser; det skulle være byrdefordelingsmæssigt neutralt, sagde fru Aase Olesen. Så vil jeg gerne spørge fru Aase Olesen, om en øget byrde på 31 mill. kr., som dette forslag vil betyde for Randers kommune, vil være udtryk for, at forslaget er neutralt. Hvis man lægger det om for Randers kommune, betyder det 31 mill. kr. i forøget udgift.

Det er et direkte spørgsmål, og når jeg nu tager Randers frem, er det ikke, fordi Randers er noget specielt; det er den samme tendens, der går igen i de forskellige større provinsbyer.

Aase Olesen (RV):

Det radikale venstre går ind for dette forslag under forudsætning af, at der ændres på de generelle kriterier for bloktilskud, således at man får den mindst mulige ændring af byrdefordelingen. Det er kun en uddybning af, hvad jeg sagde tidligere.

Karen Højte Jensen (KF):

Jeg vil gerne stille hr. Baadsgaard det konkrete spørgsmål: på hvilket beregningsgrundlag nåede man i Randers kommune frem til det tal? Er man i Randers kommune synsk? Så vidt mig bekendt – jeg har også en del kendskab til det sociale system i en kommune – har man overhovedet ingen retningslinier for, hvordan man skal vurdere det, og jeg synes, man skal være varsom med at overspille her og nu, uden at man har noget konkret at holde sig til.

(Kort bemærkning).

Baadsgaard (S):

Disse beregninger er foretaget på grundlag af de udmeldinger, der er blevet givet fra ministerierne. Jeg skal ikke her kunne gøre rede for, hvordan det er, men jeg kan overdrage det til fru Karen Højte Jensen at studere nærmere, på hvilket grundlag det har fundet sted. Jeg betvivler ikke udregningens rigtighed.

(Kort bemærkning).

Karen Højte Jensen (KF):

Jeg mener, det er nødvendigt her at sige, at de udmeldinger, der er sket til kommunerne nu, ikke drejer sig om, hvordan man skal omberegne refusionerne til bloktilskud – og jeg tror oven i købet, jeg har ret.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til socialudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

3) *Forhandling om redegørelse nr. R 12:*

Indenrigsministerens redegørelse af 21. marts 1985 om etik og medicinsk teknik.

(Anmeldt 21/3 85. Redegørelsen givet 21/3 85. Meddelelse om og beslutning om forhandling 21/3 og 28/3 85).

Forhandling

Hanne Andersen (S):

Indenrigsministeren opridser i redegørelsen egne synspunkter og synspunkter fra den debat, der har været i aviser, tidsskrifter og TV de sidste måneder på grund af »Fremskridtets pris«, en debat, der efter vor mening lige er startet, og som må fortsætte, fordi der inden for medicinsk teknologi, specielt på forplantningsområdet, hele tiden sker en udvikling, der kræver debat.

Den førte debat har været vigtig. Den har været følelsesladet, men følelser er vigtige, når det gælder medicinsk teknologi, hjælp til barnløse og undersøgelse af fostres eventuelle handicap eller defekter. Debatten er et uundværligt element, når etikken omkring disse spørgsmål og problemer skal findes, en etik, der skal være udtryk for den rette handle-måde.

Den rette handle-måde er meget vigtig, når det handler om forsøg med menneskelige æg, fostre, gener, arveanlæg og påvirkning af disse, men debatten har været ført af relativt få om ganske få problemer, og det er forståeligt. Debatten har først og fremmest drejet sig om reagensglasbefrugtning, fostervandsprøver og rugemødre eller modervikariater. Det har været problemer, vi har kunnet forholde os til, også fordi der her er tale om teknikker, vi allerede gør forsøg med, eller teknikker, vi benytter.

Men der er andre og mere komplicerede teknikker, mere afskrækkende: genmanipulation, kloning, kunstige fostre, nedfrysningsteknikker og forskning med fostre. Når vi ser, hvad der kan lade sig gøre i husdyravlen, og gør os klart, at det samme vil kunne lade sig gøre, når det gælder mennesker – ingen har i hvert fald modsagt dette – er det indlysende, at vi må tage stilling og sætte grænser for, hvad der skal være muligt for mennesker. Ministeren mener også her – i modsætning til når det drejer sig om reagensglasmetoden og fostervandsprøver – at der må tages afstand og lovgives. Er det, fordi det er nemmere at tage stilling til teknikker, vi ikke allerede anvender?

Ministeren går let hen hen over de første teknikker, kommer ikke med noget bud på, hvad vi skal gøre. Reagensglasmetoden kan være et godt tilbud til barnløse, men hvis det skal være godt, må der vejledning, rådgivning og oplysning med ind i billedet, også når det gælder de bivirkninger, der kan være både på kort og lang sigt, bivirkninger i forbindelse med medicinske forberedelser til ægløsning og medicinsk forberedelse af livmoderen, der skal modtage det befrugtede æg. Oplysning om, hvad hele forsøget indebærer både fysisk og psykisk for de par, der deltager, er nødvendig.

Det samme gælder for dem, der får tilbudt fostervandsprøver. Der må tages stilling til, hvem der skal give oplysning, og hvordan der skal oplyses. Vejledning, oplysning og rådgivning beskæftiger ministeren sig slet ikke med. Ministeren mener endda, at der skal tillades forsøg, der kan forbedre reagensglasmetoden, men så længe befolkningen kun har debatteret i kort tid og folketinget ikke har taget fat på debatten endnu, må vi sige, at det er en flot, men forhastet mening. Der er mange etiske spørgsmål, der skal belyses, før sådanne forsøg går i gang.

Det samme gælder opfattelsen af forsøg til klarlæggelse af arvelige sygdommes opståen, forsøg med befrugtede æg, også selv om der gives udtryk for, at sådanne æg ikke må indføres i en kvinde, medmindre det er en forbedring af selve befrugtningsteknikken.

Det er forhastet, vi siger nej til forsøg med befrugtede æg. Det er også forhastet at mene, at grænsen for forsøg med befrugtede æg skal trækkes ved de første 14 dage efter befrugtningen. Hvorfor mener ministeren, at den grænse, der lige netop i dag gælder, er den rigtige, og som er den tid, danske forskere kan holde liv i befrugtede æg? Det påstås, at englænderne kan holde liv i befrugtede æg i 30 dage. Betyder det, at ministeren er parat til at ændre grænsen fra 14 dage til 30 dage?

Der er grund til alvorlige overvejelser. Vi kan ikke give tilladelse til forsøg med fostre. Vi vil ikke sætte det i gang. Hvilke muligheder ville vi have, hvis vi fortrød?

Når det drejer sig om fostervandsprøver, må vi tage stilling til, hvad vi vil undersøge. Det er vigtigt at tage stilling til, hvad der er handicap – i øvrigt en helt forkert argumentation, for hvad er det, vi mener? Vi mener vel, når det kommer til stykket, alvorlige de-

[Hanne Andersen]

fekter. Der er en væsentlig forskel på handi-cap og alvorlige defekter. Fostervandsprøver må ikke blive til frasortering og ensretning af fremtidens børn. Når resultatet af prøver foreligger, må der også her vejledes og rådgives omhyggeligt, inden der træffes beslutning.

Når der stadig er brug for debat, analyser, undersøgelser og bedømmelser, er det, fordi forskningen bevæger sig ind på flere og flere områder. Humanteknologien giver hele tiden nye muligheder og når resultater, som flere og flere sætter spørgsmålstegn ved. Et af dem er, om det nu også alt sammen er fremskridt.

Vi foreslår derfor, i modsætning til ministeren, at der nedsættes en kommission nu til bedømmelse af etiske, tekniske og juridiske spørgsmål i forbindelse med anvendelse af moderne medicinsk teknologi. Vi har i dag fremsat et forslag om nedsættelse af en sådan kommission, der skal bedømme principperne for og eventuelt fremsætte forslag om love og regler.

Vi mener ikke, det er farligt, at folketinget søger at sætte etiske rammer for medicinsk teknologi. Vi mener, at politikere og folketing må påtage sig den opgave efter indstilling fra denne kommission. Det er først farligt, hvis vi ikke foretager os noget, fordi det er svært, eller fordi udviklingen går for hurtigt. Hvis det skulle være begrundelsen, måtte vi jo undlade al anden lovgivning og alle andre regler.

Kommissionen skal udrede grænser mellem forsøg og behandling og komme med indstilling om rådgivning og oplysning. Oplysningsvirksomheden skal fortsat være et vigtigt element. Den skal bl.a. sikres ved, at kommissionen overvejende skal holde åbne møder og høringer, ligesom den tidligere tavshedspligt må forlades.

Sammensætningen af kommissionen fremgår af forslaget, men det er vigtigt, at udvalget ikke kun består af eksperter, og det er også vigtigt, at fordelingen mellem mænd og kvinder bliver ligelig. Vi lægger stor vægt på, at kommissionen nedsættes af folketinget og med ansvar over for folketinget.

Forslaget om denne kommission er ikke udtryk for mistillid, men for ansvarsbevidsthed og for ønsket om, at den almindelige borger må kunne følge med. Information, debat, åbenhed og eventuelle regler og love kan være med til at styrke tillidsforholdet mellem forskere, læger og befolkningen. Lo-

ve og regler skal naturligvis justeres og ændres, men det er vigtigt, at disse ændringer, der jo er uundgåelige, også træffes af politikere.

Ministeren taler om, at det må være en privat afgørelse at opgøre disse værdier og ansvaret, men på disse områder må der være et grundlæggende fælles ansvar for de svageste, for de ufødte børn, og derfor kan det ikke alene være et privat anliggende. Muligheder og vilkår må vurderes, og vi må vælge, så hjælpen og fremskridtet bliver af reel art.

Vi mener ikke, det er nok at følge udviklingen nøje. Der kan ikke holdes døre på klem, der må tages stilling, vi må træffe beslutning. Og hvis resultatet bliver, at det er farligt eller forkert, det, der sker, må vi have regler eller love.

Det er ikke et spørgsmål om hævede pegefingre, men udtryk for ansvarsbevidsthed og ønsket om at finde fremgangsmåder og handlinger, der sikrer, at de forventninger, der er til medicinsk teknologi, ikke bliver til frygt.

Karen Højte Jensen (KF):

Emnerne for debatten i dag er uhyre komplicerede, og derfor er der ingen lette løsninger og lette svar. Dertil må vi være opmærksom på, at der til emnerne er knyttet en høj grad af følelser, følelser, som må respekteres, og en partipolitisk holdning er der næppe basis for at forvente.

Den voldsomme udvikling i de biologiske videnskaber stiller os over for den kendsgerning, at det ikke længere er tilstrækkeligt at vurdere de videnskabelige landvindinger og den nye teknologi alene på grundlag af faglige synspunkter; fundamentale menneskelige spørgsmål, herunder etikken, må inddrages.

Hvad er vor opfattelse af normalitet i videste forstand, sundhed og sygdom, modgang og savns rolle i vort liv? Hvor går grænserne for indgreb i naturen?

I enhver moral og etik, i enhver positiv religion og i enhver fornuftig politisk anskuelse er menneskelivet den største værdi, vi kender. Det er karakteristisk for menneskelivet, at vi for at kunne eksistere sammen må underkaste os leveregler, som vi respekterer, leveregler, som vi enten er blevet enige om, eller som er åbenlyse. Vi har i høj grad skabt

[Karen Højte Jensen]

en fælles holdning til, hvad der er rigtigt, og hvad der er godt.

Den ny teknologi stiller os over for at skulle vælge, hvilke værdier vi ønsker at lægge til grund for den fremtidige udvikling i vort samfund. Vi står midt i en medicinsk/etisk udfordring. Mange af de problemer, der nu ses som etiske udfordringer, har været betragtet som rent medicinske.

Det er nødvendigt med åbenhed og debat om teknikkernes aktuelle og fremtidige muligheder. »Fremskridtets pris«, fulgt op af ministerens redegørelse, er et godt udgangspunkt for en debat.

Den offentlige indsigt og forståelse må øges, hvilket ikke nødvendigvis betyder accept. Muligheder og begrænsninger må afdekkes. Manglende indsigt og forståelse skaber frygt, frygt for forandring, frygt for viden og dybest set frygt for opløsning af etablerede normer i forskningsfrihedens hellige navn.

Der eksisterer i befolkningen en vis usikkerhed: hvad ligger der skjult af godt og skidt i de biomedicinske udviklingsmuligheder? Det er vigtigt, at vi gør os klart, at den nye erkendelse og den nye teknologi i sig selv er positive og lovende landvindinger. De positive perspektiver er åbenlyse. Mange mennesker helbredes for sygdomme, og livskvaliteten for mange er forbedret.

De etiske problemer knytter sig til selve det videnskabelige arbejde, men nok først og fremmest til de mange anvendelsesmuligheder, som forskningen og den teknologiske udvikling frembyder.

Principielt bør der ikke gribes ind i grundforskning, men der må sættes grænser for anvendelsesmulighederne. Vi må gøre op, hvilke principper vi ønsker lagt til grund, når vi skal vurdere teknikkenes konkrete anvendelsesmuligheder. Vi står over for en risikofejlning: er fordelene for den enkelte risikoen værd for samfundet?

Ethvert menneskes ambition er vel naturligt nok, at ens egen verden er fuldkommen. Det betyder næppe i sig selv, at ethvert mål helliger ethvert middel. Jeg lægger vægt på etiske principper som respekt for mennesket som person, menneskets ret til at være sig selv, til at være født anderledes, individets ukrænkelighed, fremme af menneskeligt velvære, ligeværdig behandling, respekt for menneskets værdinormer og valg.

Jeg skal i dag ikke bevæge mig ind på alle enkeltheder vedrørende de mulige teknikker. Jeg skal ikke drage vidtrækkende konklusioner, det er tiden ikke moden til, men stille spørgsmål, spørgsmål til os selv.

Individets arvemæssige ukrænkelighed kan i dag brydes af teknikken. Grænsen for indgriben i naturen må meget overordnet set gå, hvor man griber ind i menneskets arvemasse og forandrer dets naturlige udvikling. Begreberne kræver dog nok en præcisering. Retten til at blive og være født anderledes må beskyttes. Vi skal ikke ende med en rendyrket race. Indgreb, hvis virkninger er principielt uforudsigelige, er ikke acceptable. Mere konkret: når det drejer sig om fosterdiagnostik, må både hensynet til kvinden, parret og hensynet til fosteret veje. Udviklingen må koncentrerer om risikogrupper, rådgivningen må gøres bedre, og kvinder må sikres et reelt valg. Udviklingen her må nøje følges for at sikre, at det fortsat er opsporing af alvorlig sygdom, alvorlige defekter, der er formålet med teknikken.

Ufrivillig barnløshed er for mange mennesker et dybt alvorligt problem, tillige et problem, hvortil der er knyttet mange følelser. Vi må i vid udstrækning gøre os umage for at søge at afhjælpe barnløshed. Udviklingen har skabt nye fremskridt. Det betyder, at nye veje er åbnet til imødegåelse af barnløshed, og mange par håber på at kunne blive hjulpet. De tekniske muligheder synes at være til stede, men i praksis er det ikke så simpelt endda. Det er vigtigt, at vi giver et realistisk billede af de reelle muligheder. Lad mig eksempelvis nævne reagensglasmetoden, som kun har givet ét resultat ud af mange forsøg.

Det ville vel være utroværdigt, om spørgsmål om ressourceanvendelse og prioritering i sundhedssektoren ikke blev nævnt, i øvrigt også et etisk spørgsmål. At der er råd til alt, er en illusion, og grundlæggende er det vel hospitalernes fornemste opgave at bevare liv og i anden række at skabe liv. Den, der skaber falske forventninger hos barnløse, påtager sig efter min opfattelse et stort ansvar.

En af de kendte metoder til afhjælpning af barnløshed er insemination ved brug af sæddonor. Der kan nok til enhver metode stilles spørgsmål. Er vi f.eks. her sikre på, at der ikke er knyttet etiske problemer til den absolute anonymitet? Er konsekvensen, at et forældrepar føler sig henvist til, måske indirekte

[Karen Højte Jensen]

påtvunget en fortielse, og at et menneske, som måtte ønske det, ikke kan få oplyst sin egen identitet? Er der risici forbundet med, at sæddonorer må få op til 20 børn? Hvilke perspektiver ligger der bag den kendsgerning, at det i første række er studerende, som er sæddonorer, og at de ikke må have fysiske og psykiske abnormiteter? Vil dette kunne være den spæde spire til udvælgelse af fremtidens generationer?

I den offentlige debat har spørgsmålet om surrogatmødre været berørt. Efter min opfattelse har der ikke været tale om en særlig nuanceret debat. En lang række meget komplicerede problemer, ikke mindst af juridisk karakter, er knyttet til denne metode. Justitsministeren har bl.a. i et samråd i folketingets retsudvalg gjort rede for disse. Der er også en lang række problemer af menneskelig karakter. Hensynet til barnet må spille en afgørende rolle.

Jeg har hæftet mig ved, at udvalget bag »Fremskridtets pris« ikke kan anbefale denne fremgangsmåde. Jeg tror, det er en rigtig vurdering set ud fra dansk mentalitet og tradition.

Det spørgsmål står nu åbent: er der behov for en lovgivning? I hvilket omfang skal der styres og reguleres? Jeg vil advare imod en lovgivning, som skal styre i detaljer, ligesom der må advares mod autoriserede meninger og etiske eksperter.

De etiske rammer for en videnskabelig virksomhed må diskuteres og tilrettelægges på basis af samarbejde mellem læger og andre, der repræsenterer forskningen og tekniken. Og så skal vi have lægmænd med. Teknisk indsigt og etisk vurdering er to sider af samme sag. Der må lyttes til befolkningens livsholdning og menneskesyn. Grundlæggende tror jeg, at vi som mennesker betragter livet som et maleri med lys og skygge.

Bjørn Elmquist (V):

Jeg vil starte med at takke ministeren for redegørelsen og hilse den velkommen. Jeg synes ikke, det er et sekund for tidligt, vi får denne debat i folketingssalen. Det vedrører store emner, som vi allerede har hørt de to første ordførere tale om, og der har også i nogen tid kørt en bred og omfattende offentlig debat. Mange af os – også fra folketinget – deltager i debatterne rundt omkring på høj-

skoler, i oplysningsforbund, i vore politiske foreninger, på seminarer i sommerferien, på faglige konferencer, i den offentlige debat i radio, i fjernsyn og i aviserne. Hvis der er nogen, der siger, at den offentlige debat ikke har beskæftiget sig med dette emne, vil jeg sige dem imod.

Jeg synes, det har været længe, før vi har fået en egentlig politisk debat – forstået som her i folketingssalen – i gang, og jeg er glad for, at det er lykkedes indenrigsministeren at få denne redegørelse placeret i folketinget.

Vi kan ikke være i tvivl om, at debatten har mange principielle spørgsmålstejn i sig. Det kan på meget lang sigt handle om demokratiets og menneskerettighedernes chance for at bestå. Vi skal gøre os klart, at vi her taler om teknikker, som enten ved en aktiv styring af vor biologiske arvemasse eller ved en mere negativ selektering, udvælgelse, kan få egentlig racehygiejniske formål. Det er et ord, der straks vækker minder – nogle af os kan huske det, og andre har læst om det – om, hvordan man i nazitidens Tyskland helt åbent havde offentlig racehygiejne som erklæret mål.

Det, vi skal passe på, mener vi i venstre, er, at man ikke reducerer forskellighederne. Vi skal passe på, at vi ikke i den grad styrer vore fremtidige slægter, vore fremtidige generationer, at vi ender med at blive stillet over for det spørgsmål, som nogle amerikanske forfattere har udtrykt det, at vi skal finde ud af, hvem der så skal være Gud, hvem der så skal spille Gud.

Der er nogle, der har ment, at det enkleste ville være at lade disse forskningsområder ligge enten i nogle år – der har endog været et forslag om det her i folketinget – eller for altid. Det mener vi ville være forkert. Der er meget, der tyder på, at gensplejsning og de andre ting, vi her taler om, rummer så store fordele, også for det enkelte individ, som menneskeheden bør udnytte, at vi må søge at finde balancen – med stort B – mellem de positive muligheder, vi gerne vil have gennemført, og de risici, der truer. Disse risici er der vel ikke mindst magtgale stræbere – det kan også være politikere, det behøver ikke at være videnskabsfolkene, vi peger fingre ad – der kan lade sig friste af.

Når det drejer sig om at regulere og finde balancen, så er det almindeligste at formulere nogle abstrakte, generelle kriterier, hvor vi

[Bjørn Elmquist]

baserer os på almenvellet: hvordan opnår vi den største samfundsmæssige fordel ved disse ting? Hvordan opnår vi social retfærdighed? Her spiller hensynet til lighed, det vil sige ønsket om at udligne forskelle, normalt den store rolle, det vil de fleste af os vel sige – og med rette. Men præcis for det, vi i dag diskuterer, ville dette udgangspunkt være det forkerte. Hvis vi ligefrem har mulighed for at modellere fremtidens mennesker, kunne vi risikere at ende i et ligemageri i ordets egentligste forstand, og det kunne en skønne dag sætte en stopper for det pluralistiske demokrati, vi så tit taler om som vort ideal. Og hvad værre er: den tids mennesker, der til den tid ville være modelleret og kommet til at eksistere, ville helt mangle evnen, anlægget, til at forholde sig kritisk til mangelen på pluralistisk demokrati.

Derfor bør udgangspunktet i denne sammenhæng, mener vi, være hensynet til det enkelte menneske, til det enkelte individ, også dem, der endnu ikke er bragt i eksistens, dem, vi så at sige endnu ikke har tænkt på.

Derfor er det, vi taler om retten til at være forskellige, og jeg er meget glad for, at ministeren i sin redegørelse flere gange anvender dette udtryk. Det er et udtryk, mener jeg, som har meget godt i sig. Det ville være godt, om vi en skønne dag kunne fastslå det som en slags menneskeret og sige, at det er noget, som skal gælde for fremtidens generationer, nemlig denne ret til at være forskellig, forstået på den måde, jeg lige har været inde på.

Der skal måske nok være nogle undtagelser fra denne ret til at være forskellig, og det har med den balance at gøre, jeg var inde på før. Når nu det virkelig ligger inden for vore muligheder en skønne dag at kunne gensplejse livstruende, alvorlige, arveligt betingede sygdomme bort, skal vi så ikke benytte os af det? Jeg står her med et udklip fra ugebladet Ingeniøren for 22. marts d.å., hvor der står: »Forskerkapløb i blødersygdom«, hvor man er ved at gensplejse en faktor VIII frem fra nogle bakterier, som vil kunne fjerne blødersygdommen fra menneskeheden. Den dag, kræftens gåde og kræftens svøbe kan blive fjernet fra menneskeheden, skal vi så ikke også lade forskningen, lade naturvidenskaben, lade medicinerne hjælpe os på dette punkt? Jo, det mener vi.

Desværre bliver følgen så, at vi ryger ind på det, man kan kalde glidebanen. Hvis vi er enige om, at vi gerne vil have fjernet nogle af disse ting, hvordan hindrer vi så, at vi skrider fra sygdom, abnormitet, afart, afvigelse, forskel, individualitet? Det bliver svært at sætte grænser mellem de enkelte ting. Der er nogle forhold, der aldrig nogen sinde bør kunne accepteres bragt ind i denne sammenhæng, og jeg vil blot nævne to forhold: køn og race. Vi må ikke nå dertil, at vi siger: i ligestillingens eller i kønskvoteringsens hellige navn skal vi ad denne medicinske vej bestemme, hvor mange drengebørn, hvor mange pgebørn der skal fødes. Jeg tror heller ikke på, at vi skal indskibe os i ad denne vej at forsøge at få løst de racemæssige problemer, vi ser rundt omkring i verden.

I indenrigsministerens redegørelse er der rejst nogle konkrete spørgsmål, som jeg her ganske kort skal prøve at formulere en første holdning til fra mit partis side – jeg understreger udtrykkelig ordene »første holdning«.

Kloning, hvor man fremstiller helt identiske individer på basis af allerede eksisterende, altså kopier, er vi helt med på at vi aldrig skal indskibe os i.

Så er der spørgsmålet om forsøg med befrugtede æg. Hvis det er med henblik på, at disse befrugtede æg senere skal bringes til live, så mener vi også i venstre, at det må vi sige nej til. Hvis det sker i en videnskabelig, forskningsmæssig sammenhæng og inden for ganske få dage efter befrugtningen og det er med henblik på, at disse æg aldrig skal bringes til live, og det nærmest har terapeutiske formål, behandlingsmæssige formål for andre, vil vi snarere være parat til at acceptere det.

Men der melder sig med største styrke spørgsmålet om tidsgrænser. Indenrigsministeren er inde på 14 dage. Det er muligt, at der kan være lægevidenskabeligt belæg derfor, og det er vi helt parat til at gå ind i en diskussion om. Selvfølgelig er der dér risikoen for, at vi bevæger os ind på glidebanen, for jeg har hørt folk sige, at man kan holde æg længere i live i laboratoriet end de 14 dage. Hvad så med 16 dage, hvad med 30 dage, hvad med 3 måneder? Hvad den skønne dag – hvis nogen vil kalde det en skønne dag – hvor man kan lave en kunstig moderkage? Kan vi så forestille os, at vi fortsætter uendeligt? Vi er meget åbne over for ministe-

[Bjørn Elmquist]

rens oplæg til at få det fastlagt, hvis det er muligt, ud fra objektive kriterier.

Også spørgsmålet om, hvornår man opnår ret til liv, har med dette at gøre. Spørgsmålet er, om det kan ses isoleret fra hele abortdiskussionen. Det er alt for stort et spørgsmål til, at jeg i denne første omgang kan nå ind på det, men jeg skal prøve at komme tilbage til det senere.

Reagensglasteknikken. Ja, så længe der er tale om behandling mod barnløshed, en terapi, er det i orden, men i det øjeblik, det er noget, der skal udbredes mere og mere, er det ikke rigtig sagen.

Nedfrysning af sæd og æg. Ja, men vel med en tidsbegrænsning, så vi aldrig kommer i den situation, at nogle kan blive sat til at føde deres egen tvillingsøster. Nedfrysning af befrugtede æg kan vi ikke rigtig se noget formål med.

Hvad med rugemødre? Det, vi har set af eksempler indtil nu, har vel ikke været den rigtige surrogatmorsituation. Det har været den mere eller mindre banale, traditionelle. Men kommer vi til den situation, hvor der er en kvinde, der i sig lader indpode et befrugtet æg, som stammer fra en anden kvinde, så er der i hvert fald et juridisk problem, som melder sig med stor styrke, ikke hvem der er faderen, men hvem der er moderen. Det vil jeg godt bede om kommer til at indgå i de videre overvejelser. Jeg tror, det er det område, hvor vi har størst hast med hensyn til lovgivning. Jeg er godt klar over, at det snarere er justitsministerens bord, men vi har jo eksemplet fra Australien. Hvis en dansk turist var rejst derned og havde ladet et befrugtet æg indpode i sig og så var rejst til Danmark, hvilken nationalitet havde barnet så fået, og hvem skulle være mor til dette barn?

Lad mig til slut sige om det med kommissionen, som socialdemokratiet nu foreslår, og om indenrigsministerens idé om at nedsætte et etisk råd: for os har det ikke så stor betydning, om det hedder en kommission eller et råd. Det har betydning, hvem der er medlemmer af det. Det har betydning, om det arbejder hurtigt. Vi håber ikke, at der skal være paritet, sådan at der kommer til at sidde lige mange læger og videnskabsmænd og lægfolk. Vi vil gerne have så mange almindelige mennesker med i det som muligt. Jeg vil sige som en sidste bemærkning, før formanden smider mig ned af talerstolen, at det nok bør ligge

under indenrigsministeren, men det kan vi drøfte i anden runde.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Det, der kalder mig herop, er hr. Bjørn Elmquists glæde over vedtagelsen af retten til at være forskellig, hvor jeg har haft stadig stigende problemer med at forstå, hvad der ligger i det. Hvad forebygger det, hvis det kommer ind som en ret? Forebygger det kun kloningerne, altså hvor vi får den samme arvemasse, eller ligger der i udtrykket »retten til at være forskellig« også retten til at være en skævert, altså retten til at være handicappet, retten til at være åndssvag, retten til at være fejlfarve i øvrigt?

Når jeg spørger, er det, fordi der i ministerens redegørelse blandt adskillige andre uklarheder også er én i sp. 7731, hvor ministeren skriver:

»Jeg synes, det er rigtigt at sige, at vort ideal om livet og mennesket aldrig må blive, at vi ønsker os et fuldstændig fejlfrit liv – men jeg synes også, at vi er nødt til at stille os selv det spørgsmål: hvem har myndighed til at afgøre, at andre ikke skal slippe for en lidelse?«

Så må jeg sige: ja, og hvem har myndighed til at afgøre, at et andet menneskes lidelse ikke er livet værd? Her ligger et af de helt tunge problemer, for sådan som ministeren skriver her, troede jeg, da jeg læste det igennem første gang, at der stod: forældrenes eventuelle lidelse ved at have et handicappet barn. Det giver umiddelbart mening sprogligt. Men det viste sig ved nøjere gennemlæsning, at det var barnets omsorg, der var på tale. Så er det, man spørger: hvad er det for en ret? Vi er så bange for at bruge udtryk som racehygiejne, fordi vi så bliver skældt ud for at være demagogiske, men jeg tror, at de mennesker, der i sin tid fandt på racehygiejne, i og for sig havde gode grunde til det.

Når hr. Bjørn Elmquist kan bruge et udtryk som samfundsmæssig begrundelse osv. for at lave det, bliver man usikker: hvad beskytter denne ret til at være forskellig? Er den ikke helt abstrakt eller helt banal, kan man sige?

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

[Bjørn Elmquist]

Nu sætter jeg ikke lighedstegn mellem abstrakt og banal. Jeg vil prøve på at forklare, hvad jeg mener der er af konkret indhold i retten til at være forskellig.

Det har det konkrete indhold, at man har ret til en genetisk arvemasse, der ikke er manipuleret med ad kunstig vej, ad videnskabelig vej. Det er et helt konkret indhold. Og så sagde jeg før: der må nok forudses visse undtagelser fra en sådan menneskeret, en sådan rettighed. Det kunne være livstruende genetisk betingede sygdomme, som man – og så er spørgsmålet, hvem »man« skal være; det kan være det etiske råd, indenrigsministeren taler om; det kan være kommissionen, det kan være folketetinget, det kan måske være et andet organ, som har et bredt fundament, som accepteres – gerne ville have fjernet fra menneskeheden. Der kommer vi ind på den glidebane, jeg var inde på før.

Det kan være svært at afgrænse, men jeg mener nok, at jeg hermed har tilkendegivet et konkret indhold af retten til at være forskellig.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Jeg synes også, at det var en konkretisering, bare ikke af udtrykket retten til at være forskellig. Der ligger her i og for sig ikke andet end beskyttelsen mod kloning. Der skal meget til, før vi ikke er forskellige. Der skal laves kloning, ellers er vi forskellige, ligegyldig hvor omhyggeligt vi ellers laver racehygiejne. Derfor mener jeg – det er i den sammenhæng, abstrakt og banal bliver identiske, det er det ikke altid, men det bliver det her – en tom beskrivelse. Jeg vil godt vide: er definitionen alene, at der ikke må være manipuleret med vores arvemasse?

Det vil sige, at der i denne menneskeret ingen beskyttelse er, så vidt jeg kan høre, mod retten til at være syg, til at være åndssvag, til at have hareskår, til at have en forkert kromosomsammensætning. Vi ved, at 80 pct. af de fostre, hvor man registrerer kromosomafvigelse, aborteres.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Jeg mener også, at det giver konkret beskyttelse helt afhængigt af, hvordan man de-

finerer undtagelserne. Jeg mener ikke, det kun vedrører kloning. Det er at anlægge en meget indskrænkende fortolkning af begrebet forskellighed. Det er blot en overskrift, man sætter på. Når vi siger »retten til livet«, er der også mange, der beder om at få defineret: hvad er egentlig »livet« for noget?

Alice Faber (SF):

I filmen »Fremtidens Børn« siger James Bonner, en biolog fra Californien: »Sex er sjovt, men ikke den bedste måde at lave børn på«. Dette citat er et synspunkt i den debat, der foregår om medicinske teknikker, og som vi nu i dag skal have om etik og medicinsk teknik. Bonner giver i citatet udtryk for, at det bedste nok var, at teknikken overtog forplantningen. Det er netop disse udsigter, der får de fleste af os til at sige, at nu er nogle grænser for brugen af den nye viden ved at være nået.

Denne debat kommer forhåbentlig ikke kun til at handle om forsvar og angreb på den medicinske forskningsfrihed. Den skulle også gerne handle om menneskelige værdier, vi gerne vil fastholde, og de tidligere ordførere har da også meget klart vist, at det er de menneskelige værdier, de vil have med ind i drøftelsen.

Ministeren har ikke givet os en redegørelse for de etiske normer, der kan ligge til grund for de forskellige teknikker. Det er beklageligt. I Sverige har man forsøgt at redegøre for de etiske normer i forbindelse med debatten. Hovedspørgsmålene i debatten må være: vil vi være med til at behandle et andet menneske som et rent middel? Hvornår begynder det menneskelige liv? Ved undfangelsen eller ved fødslen – for at tage to yderpunkter? Selv om vi ikke alle kan finde os til rette med, at ved undfangelsen begynder livet, har vi respekt for de levende spirer, som kan blive til et menneske. Respekten betyder, at der skal sættes grænser for forsøg og forskning på området ud fra respekten for det menneskelige individ.

Men hvad er baggrunden for, at vi er kommet så vidt? Hvorfor interesserer lægerne sig så meget for disse teknikker? Flere bliver ufrugtbare i den vestlige verden end tidligere, og det er der forskellige årsager til. Forskellige stofpåvirkninger kan nedsætte frugtbarheden både hos mænd og kvinder. Det kan være lægemidler, alkohol, tungme-

[Alice Faber]

taller, sulfapræparater og arbejdsmiljøforhold, men også skiftehold og stress kan spille ind. For langt de fleste af dem, der ønsker et reagensglasbarn, gælder det, at kvinden har haft underlivsbetændelse og dermed har fået tilstoppet æggelederne.

Forskningen inden for lægevidenskaben beskæftiger sig meget med behandling og meget lidt med forebyggelse. Der tales meget om den frie forskning, men man glemmer at tænke på den styring, der ligger i tildelingen af økonomiske midler.

Den videnskabetiske komité for Vejle og Fyns amter havde i 1983 99 sager. Deraf var 45 lægemiddelundersøgelser og kun én sag undersøgelse af miljøfaktorer. Komiteen beklager sig også i beretningen over, at lægemiddelundersøgelserne i for høj grad styres af medicinalfabrikanterne med hensyntagen til disses specielle interesser.

Med denne indstilling til forskningsemner hos vor lægestand er den manglende forskning i forebyggelse af ufrugtbarhed forståelig. Mon ikke der var behov for at se på, i hvor stor udstrækning private midler er med til at styre forskningsemner og dermed den udvikling, vort samfund gennemgår? Det er ikke samfundets og menneskehedens interesser, der tilgodeses ved den forskning, der er styret i retning af behandlingsmetoder, som kan sælges med fortjeneste. Forskning, der fokuserer på at undgå skavanker, giver ingen profit til medicinalfabrikanterne.

Hvorfor er forskning i underlivsbetændelse ikke så interessant? Hvorfor fortæller lægerne ikke mændene, at mange underlivsbetændelser og dermed ufrugtbarhed hos kvinder kunne undgås, hvis mændene vaskede sig noget bedre? Hvorfor er det kun kvindelige læger, der påpeger dette gang på gang? Det er i det hele taget bemærkelsesværdigt, at det for den største del er mænd, der med teknikkens hjælp vil overtage forplantningen.

Vi finder i SF, at det er vigtigt at gøre sig betragtninger over årsagerne til udviklingen. Det har for os noget med moral at gøre, men det er ikke ensbetydende med, at vi ikke vil tage stilling til den eksisterende og fremtidige udvikling. Debatten må fortsætte, og vi skal ikke forhaste os med lovgivning, som vi ikke er parat til. Vi havde dog gerne set, at ministeren havde lavet et større forarbejde vedrørende de områder, hvor teknikkerne ikke tjener noget lægeligt formål, og hvor enighed

om forbud er klar. Vi er vel alle enige med ministeren om forbud mod kloning af menneskelige individer og blandingsvæsener af dyr og mennesker og genmanipulation, men alligevel skal vi vente. Mon ikke indenrigsministeriets folk er kommet længere i overvejelserne og præciseringerne, f.eks. i forbindelse med etikken bag denne enighed? Hvad er det, der gør, at vi er så enige om, at det vil vi ikke?

Ministerens mener, at der skal gives tilladelse til at lave forsøg med overskydende befrugtede æg fra reagensglasmetoden. Ministerens udtalelser er dog lidt kryptiske, men jeg forstår dem som tilladelse til at lave forsøg med befrugtede æg op til fosterets 14. dag, hvis forsøgene har nogle grænser, som ministeren ikke omtaler. Der er kun sat grænser for, hvad fostre, der er udviklet til mennesker, må være udsat for. Ministeren bevæger sig her på en knivsneg. På nuværende tidspunkt kan man kun holde liv i fosteret i 14 dage. Så snart man har en livmoderstatning, kan man forlænge fosterets liv. Hvor går grænsen for forsøg med fostre? Ved 30 dage, ved 60 dage, eller hvor? Det behandles alt for overfladisk i redegørelsen. Hvilke etiske normer ligger til grund for disse synspunkter? Skal man overhovedet tillade forsøg med overskydende befrugtede æg? Jeg føler mig meget beroliget ved, at de foregående ordførere også har været inde på denne problematik, og at ikke alle er enige med ministeren.

Vi er mange – det ved jeg fra debatter ude i landet – der har svært ved at acceptere det. Til gengæld er vi mange, der har problemer, fordi logikken kommer til at mangle, fordi vi er gået ind for fri abort. Vi vil tillade, at fosteret aflives, men ikke tillade forsøg med levende fostre. Hertil vil jeg personlig sige: ja, logikken mangler, men det må den så gøre for mit eget vedkommende. Jeg må dog sige, at flere i min gruppe mener, at der kan tillades forsøg op til 14 dage af fosterets levetid ud fra logikken i forhold til den frie abort.

Derfor vil jeg foreslå, at vi udsætter den tunge beslutning, indtil denne forsøgsmulighed har været lige så gennemdiskuteret i befolkningen som nogle af de andre problemer. Det er nemlig mit indtryk, at mange mennesker er meget tilbage for at ytre sig om, hvornår livet begynder, og dermed om fosterets

[Alice Faber]

stilling i de første 14 dage – i hvert fald almindelige mennesker i de debatter, jeg har deltaget i.

Vi må også have regler om fryseteknikken for æg og sæd og befrugtede æg. Jeg mener, at vi er sprunget over drøftelsen i forbindelse med kunstig insemination med frosset sæd og med æg og med befrugtede æg. Som flere andre har været inde på det: hvor længe skal vi have dem nedfrosset, og hvornår må de bruges, og hvor længe må de bruges? Der er nogle uhyggelige perspektiver i det, men vi bliver nødt til at få det gennemdrøftet og finde ud af, hvor vi står, og vi bliver nødt til at lave nogle regler om det.

Ministeren mener ikke, at der er problemer med de såkaldte surrogatmødre. Muligheden for udnyttelse af underprivilegerede kvinder og mellemhandlerfunktionen kan vi vel ikke bare forbigå i tavshed. Jeg mener ikke, at det hele er afklaret i forbindelse med adoptionslovgivningen. Der er, som hr. Bjørn Elmquist også var inde på, nogle problemer i forbindelse med implantering af befrugtede æg: hvem er moderen, osv.?

Prænatal diagnostik, fostervandsprøver, har vi jo i folketinget givet tilladelse til for udsatte grupper. Vi er enige med ministeren i, at gruppen ikke på nuværende tidspunkt skal udvides, men vi står over for kæmpeproblemer, når vi skal til at tage stilling til, hvilke krav vi skal stille til et individ for at erklære det normalt. Undersøgelser af, hvilke indikationer der har ført til abort, viser, at lægerne også har store problemer, og at der er uenighed mellem dem. Denne udvikling må følges med kritiske øjne. Alle gravide kvinder frygter at få et handicappet barn. At mange forældre lever et godt liv med deres handicappede barn, er ikke ensbetydende med, at der ikke skal være mulighed for at bruge teknikken. Ministeren nævner overhovedet ikke moderkageprøverne, og de må give anledning til nye overvejelser og nye problemer.

Problemet er afgrænsning af handicap, og hvilke grupper der skal have teknikken tilbudt fremover. Det må blive et prioriterings-spørgsmål, men der er store problemer i, at vi brugte økonomiske argumenter for at indføre teknikken, og der må for guds skyld ikke komme økonomiske argumenter ind, når vi skal til at afgrænse, hvad det er for nogle individer, vi kan tillade aborteres.

Jeg kan ikke nå mere inden for den tilladte taletid, men vil vende tilbage i anden omgang med en del problemer, som jeg endnu ikke har rejst, bl.a. vedrørende det etiske råds sammensætning.

Aase Olesen (RV):

Inden man diskuterer, hvilken medicinsk teknik man kan tillade anvendt, kunne man måske passende spørge, hvad det er for nogle problemer, vi vil løse. Er det barnløshed, og er det arvelige sygdommes udbredelse? Er barnløsheden vokset? Er barnløsheden blevet et samfundsproblem, vi ikke kan leve med? Hvor alvorlige er problemerne med de arvelige sygdomme? Er de i tiltagende, relativt eller reelt?

Hvis den teknologiske løsning af disse to spørgsmål, nemlig barnløshed og arvelige sygdommes udbredelse, stiller sig hindrende i vejen for andre løsninger, så må vi spørge os selv, om vi er på rette vej. F.eks. stiller den teknologiske løsning sig i vejen for anden forskning, f.eks. af forebyggelse af barnløshed?

Det er ikke noget nyt på sundhedsvæsenets område, at vi må konstatere, at vi kan mere, end vi magter økonomisk. Det er ikke noget specielt for dette område. Jeg tror, at de fleste her synes, at mange af de spørgsmål, den humanbiologiske teknologi rejser, er meget vanskelige for os som politikere at tage stilling til. Jeg har oplevet, at standardsvaret hos mange mennesker, når man diskuterer disse ting på møder, er: det er da umuligt for menigmand at tage stilling til disse spørgsmål. Dertil er egentlig kun at sige, at så let slipper vi ikke, hverken vi som politikere eller befolkningen som sådan. Oplysning og atter oplysning er forudsætning for et ægte demokrati, og vi er jo, siden vi blev jaget ud af paradiset, blevet udstyret med evnen til at kende forskel på godt og ondt – eller er vi ikke?

Afgørelsen af grundlæggende etiske spørgsmål som dem, den medicinske teknik rejser, er hele samfundets, ikke kun eksperter i form af højt specialiserede hospitalsteknikere, der hidtil har ført det store ord i forsvaret for disse nye teknikker. I det omfang folketinget derfor tillader disse teknikker og disse behandlinger, og i det omfang vi tillader dem udviklet og udforsket, er det folke-

[Aase Olesen]

tingets ansvar, at ikke bare vi herinde, men befolkningen som helhed får viden om, hvad der foregår. Vi må se i øjnene, at dette kræver fastlagte procedurer for oplysning, og at det selvfølgelig også koster penge.

Den melding, vi i det radikale venstre derfor kan give ministeren i dag, er, at vi anbefaler indenrigsministeren at fremsætte et forslag til en egentlig organisering af vurderingsprocedurerne for forsøg og brug af medicinsk teknologi, omfattende en lovgivning for de etiske komiteer, vi i dag har i hvert amt – de opererer i dag uden lovgrundlag – herunder hvorledes de skal sammensættes, deres kompetence og den åbenhed, hvormed de kan arbejde, herunder også bestemmelser om, i hvilket omfang og på hvilken måde man inddrager de patienter, forsøgene og behandlingen vedrører. Og dertil et lovgrundlag for det centrale videnskabelige råd, som vi også har i dag, og som fungerer som en slags klageinstans for dem, der måtte blive nægtet forsøg. Disse to organer, altså de etiske komiteer og det centrale videnskabelige råd, må indgå i den almindelige helhed, som findes i sundhedsvæsenet omkring kontrol med behandling af mennesker.

Løsrevet fra det mener vi at der må gives en lov for et etisk råd, som alene er ansvarligt over for folketinget, og som skal være uafhængigt af den siddende regering. Et sådant råd skal efter vores mening bestå af et flertal af lægmænd, det vil sige ikke-specialister på netop dette felt, medicinsk teknologi. Det betyder ikke, at de mennesker, der skal vælges, skal vælges efter nævningegrundlisten. De kan meget vel være eksperter på andre områder, folk med en særlig indsigt i og viden om etik, samfundsvidenskab, sociologi, antropologi, psykologi og for den sags skyld også kunst.

Jeg vil rent undtagelsesvis ved sammensætningen af dette råd gå ind for kønskvotering. Her mener jeg ikke det er nok alene at bruge den sidst vedtagne lov om lige indstilling. Jeg tror, at det er meget nødvendigt, at vi har kønskvotering i et sådant råd, ikke mindst fordi vi i dag oplever, at etiske komiteer består næsten udelukkende af mænd.

Det etiske råds opgave skal primært være at følge arbejdet i de etiske komiteer i det omfang, deres arbejde rejser etiske problemer. Det skal være rådets opgave at formulere problemerne, så de er forståelige, og over

for folketinget og de forskellige ministre påpege behovet for udredningsarbejde på enkeltområder, administrative initiativer og lovgivningsmæssige initiativer.

Jeg ved, ministeren mener, at et sådant råd burde være ansvarligt over for indenrigsministeren. Vi finder, at der er flere ministerier, der kan bringes til at skulle tage initiativer i disse sammenhænge, og derfor finder vi det ikke hensigtsmæssigt alene at tilknytte det etiske råd indenrigsministeriet.

Vi mener altså, at rådet skal være uafhængigt af den siddende regering og årligt rapportere til folketinget om de etiske problemer, rådet er stødt på i det arbejde, det har gjort med at følge de etiske komiteer og det centrale videnskabelige råd. I øvrigt må det være rådets opgave også at følge udviklingen i udlandet og virke for, at offentligheden i videste forstand får kendskab til, hvad der foregår, får kendskab til perspektiverne og de vurderinger, som kan anlægges på perspektiverne i den udvikling, som teknologien tager både her i landet og i udlandet.

Lovgivningen om den medicinske teknologivurdering skal afstikke rammer for, hvad folketinget for øjeblikket anser som faldende klart uden for, hvad vi kan acceptere at man bruger penge på her i landet, og det vil sige, at vi allerede til efteråret helt klart må kunne sige, at der er ting, vi ikke vil acceptere. Det har været nævnt af flere andre ordførere her, jeg kan bare nævne sådan noget som kloning eller implantering af manipulerede befrugtede æg.

Derudover vil der være ting, som også har været oppe i debatten, men som vi klart må sige at vi ikke nærer nogen betænkelighed ved. Det kan være det, som med et lidt uheldigt ord er blevet kaldt rugemødre i traditionel forstand. Det er formentlig foregået altid, og det vil være overordentlig svært at lovgive for det. Så langt tror jeg vi kan blive enige.

Derudover vil der så være et grænseområde. Det drejer sig om in vitro-befrugtning, det drejer sig om nedfrysning af æg og af befrugtede æg, det drejer sig om anonymitetsproblemerne omkring de mennesker, der leverer materialet til sådanne forsøg, og det drejer sig om udbredelsen af fosterdiagnostik.

Jeg mener ikke, at vi skal lægge disse spørgsmål over i en kommission, som skal færdiggøre sit arbejde i 1989. Det har vi ikke

[Aase Olesen]

råd til at vente på. Jeg mener, det er det, vi skal bruge det etiske råd til, og så skal vi løbende tage stilling, når det etiske råd påpeger, at der her eller dér er behov for en grænsedragning. Vi skal ikke og vi ønsker heller ikke i dag at give knivskarpe meldinger med hensyn til, hvor denne grænsedragning skal finde sted; tværtimod mener vi, at netop det etiske råds arbejde skal give basis for en lovgivning.

Inden man går ind i arbejdet omkring det etiske råd, tror jeg det er vigtigt, at man gør sig klart, hvilket udgangspunkt vi allerede har. Andre lande har udarbejdet retningslinjer; er der ikke nogen af dem, vi kan bruge eller bygge på? Vi har den reviderede Helsinki-deklaration fra 1975, der indeholder principper for forsøg og forskning på mennesker, og de anvendes jo i dag. I hvilket omfang kan de tilpasses den nye teknologi?

Tiden tillader ikke mere, jeg skal vende tilbage til den sidste del af mit indlæg. Jeg vil blot sige, at vi med de dystre perspektiver, som den humanbiologiske teknologi rejser, bliver nødt til meget nøje at vurdere, hver gang vi tager en ny teknologi i anvendelse. Vi må hellere være for forsigtige end for letsindige. Har vi først sagt ja til en teknologi, tror jeg ikke meget på, at den kan forsvinde igen.

Birgith Mogensen (CD):

H. C. Andersen skrev i sin tid det lille eventyr »Om Aartusinder«, hvori han forestillede sig den herlighed, det måtte være at kunne flyve og nå overalt på Jorden på den korteste tid. Hvilket fremskridt måtte det ikke være! Men han glemte, at fremskridtet måtte betales med tabte rejseoplevelser.

Det er en langt alvorligere pris, vi taler om her i dag, hvor tinget har indenrigsministerens redegørelse om etik og medicinsk teknik til debat. Hvor langt kan vi gå med i fremskridtene uden at miste vores sjæl? Et højtideligt udtryk, men vi bevæger os i denne debat på et område, hvor det mest alvorlige tab viser sig at være enormt vanskeligt umiddelbart at registrere. Fagre nye verden står for døren, og den kommer med stor hastighed. Fascination og skræmmebilleder følges ad i debatten, som spænder fra fabelvæsenet med hestebagkrop, der går over i en menneskefor-

krop, til forældreparret med deres reagensglasbarn.

Hvad vil vi være med til, og hvor siger vi stop? Vi er alle angste og utrygge over for de tekniske muligheder, der ligger i den medicinske teknik. Langt de fleste af os har meget svært ved at forstå og overskue de videre perspektiver i deres fulde rækkevidde. Jeg mener dog, at det værste, vi kan gøre, er at vende ryggen til og forblive utrygge og angste. Vi politikere må derimod sørge for, at der bliver oplyst så meget som overhovedet muligt om hele dette område. Der skal åbnes for, hvad der foregår i laboratorierne. Jo mere oplyste vi alle bliver, desto mere kvalificerede bliver de valg, det enkelte menneske skal træffe hen ad vejen.

Det må også være i forskernes egen interesse, at dørene åbnes. Meget vil blive afmystificeret. CD mener ikke, at vi af angst for fagre nye verden skal sige farvel til den frie forskning og lave en stram lovgivning for hele dette komplicerede område, også fordi vi anser forskerne for at være ansvarsbevidste mennesker, som – om nogen – forstår rækkevidden af, hvad de foretager sig. I den forbindelse skal det ikke glemmes, at det er forskerne, som har presset på for at få etiske retningslinjer, da man vidste, at forskningen stod ved en skillevej.

Vi ønsker heller ikke en stram lovgivning ud fra det synspunkt, at den enkelte borger i stærkt personlige situationer, som f.eks. for eller imod fosterdiagnostik og abort, selv kan foretage sit valg.

Noget andet gør sig gældende, når det drejer sig om forskning med genmanipulation, seriefremstilling af mennesker og forsøg med befrugtede æg uden for moderens liv. Det er her, den nye teknik klarest tvinger os til at tage stilling, både etisk og praktisk. Hvordan skal og kan vi behandle det befrugtede æg, et æg, som har hele ansatsen til et menneske i sig? Teknikken gør det jo muligt at holde et æg i live i en vis periode, nogle siger 14 dage, andre op til 30 dage. Her tilslutter CD sig det etiske udvalg, som foreslår 14 dages fristen.

Vi tilslutter os også indenrigsministerens tanke om i lovsform at forbyde, at befrugtede æg og kønsceller, der har været genstand for forsøg, der ikke har til formål at forbedre selve befrugtningsteknikken, indføres i en kvinde efter forsøget. Det vil udelukke gen-

[Birgith Mogensen]

manipulation. Lovsformen kombineret med retningslinjer vil sikre, hvilke forsøg der kan tillades, og inden for hvilke tidsrum. Her tænker jeg på selve befrugtningsteknikken og dette at klarlægge arvelige sygdomme på det tidligste stadium af celledelingen.

CD finder ikke, at den måde, kunstig insemination og reagensglasbørn udføres på i dag, frembyder nogen store etiske problemer, og det samme gælder for kunstig insemination med fremmed donor. Her vil jeg imidlertid gerne spørge, om indenrigsministeren ikke finder det rimeligt, at kvinder landet over får de samme muligheder. Jeg tænker på Fyns amt, der ikke vil betale for de fynske kvinder, som ønsker at søge lægehjælp på rigshospitalet for at få et barn. Heldigvis har ikke alle amter denne indstilling. Jeg ved, at f.eks. Nordjyllands amt betaler.

CD tilslutter sig indenrigsministerens forslag om, at der via lovgivning til efteråret nedsættes et etisk råd, som skal følge den medicinske forskning, rådgive og desuden sørge for information til offentligheden. Det sidste er for mig nok en af rådets vigtigste opgaver. Måske skulle denne information ikke være envejs. Rådet kunne også have til opgave at orientere sig om befolkningens mening om disse etiske problemer, så det kunne basere sin rådgivning på en oplyst folkelig debat.

Hvem skal sidde i rådet? Det skal vi jo ikke afgøre i dag. Flere modeller er blevet foreslået, og CD finder, at det vil være praktisk for rådet i sin medlemskreds at have repræsentanter for de helt centrale fagområder, måske to læger, en biolog, en farmaceut og en teolog. Den sidste, fordi et af hovedfagene i den teologiske uddannelse er etik. Derudover er det vigtigt, at medlemmerne er vant til at beskæftige sig med samfundsmæssige problemer ud fra forskellige synspunkter og med basis i forskellige miljøer. En række af rådets områder vil berøre kvinder mere direkte end mænd, og jeg mener derfor, at mindst halvdelen af rådets medlemmer skal være kvinder.

Til slut vil jeg takke indenrigsministeren for at have taget initiativ til denne debat i dag, som er væsentlig ikke blot for os selv, men også for det fremtidige menneske.

Lenger (VS):

I forbindelse med behandlingen af beslutningsforslag nr. B 18, som var VS-forslaget om et midlertidigt stop for anvendelsesområdet af ny medicinsk teknologi, havde jeg lejlighed til at redegøre nærmere for en række af VS' synspunkter omkring medicinsk teknologi, og jeg vil forsøge på ikke at gentage alt for meget af det og i stedet forholde mig lidt tættere til selve redegørelsen fra ministeren.

Som det vil fremgå, er VS på flere punkter uenig med ministeren i de konklusioner, hun når frem til i redegørelsen, men det skal ikke afholde mig fra at sige, at som udgangspunkt for diskussionen er redegørelsen efter vores opfattelse ganske sober. Ikke blot giver den en god oversigt, men ministeren har også helt tydeligt gjort sig umage med at beskrive, hvad det er for et menneskesyn, der ligger bag redegørelsen, og af disse to grunde er redegørelsen klart bedre end den noget polemiske rapport »Fremskridtets pris«, som kom for et halvt års tid siden.

Ministerens udgangspunkt er hensynet til det enkelte individ. Hun understreger nødvendigheden af samfundets aktive værn om den enkelte og i særlig grad om de svageste, og hun lægger stor vægt på forskelligheden og mangfoldigheden. Det er et udgangspunkt, som vi helt kan slutte op om, men med den tilføjelse, at individets ubegrænsede frihed efter vores opfattelse holder op, hvor det påfører andre individer eller fællesskabet egentlige begrænsninger i friheden eller i andre værdier som f.eks. forskelligheden og mangfoldigheden. Og heri ligger nok en del af problematikken på en meget central måde, for som enkeltindividets rettigheder hidtil har været praktiseret i forbindelse med fosterdiagnostik, har det haft som konsekvens, at netop forskelligheden og mangfoldigheden indskrænkes, eller, som fru Hanne Andersen sagde i sit indlæg: disse valg, disse sager er ikke kun et privat anliggende.

Her er det vigtigt, at vi endnu en gang husker på, at forskellen på fri abort og abort på selektivt grundlag er, at når der udføres fri abort, så sker det ud fra en samlet bedømmelse af moderens og forældrenes situation, hvor abort efter fosterdiagnostik derimod sker, efter at der er skaffet en vis viden om bestemte egenskaber ved fosteret.

Over for denne udvikling har VS hidtil haft en meget restriktiv linje, og det vil vi

[Lenger]

fortsat have, ikke mindst af hensyn til muligheden for at fortryde senere, hvilket fru Hanne Andersen og fru Aase Olesen berørte på en meget fin måde, synes jeg.

Men hvis ministeren endelig vil lægge så stor vægt på den enkeltes frie valg, så er den første konsekvens heraf da i det mindste, at valget gøres reelt. Efter vores opfattelse er valget ikke reelt, fordi moderen eller forældrene er helt overladt til eksperternes vejledning, når de skal træffe deres beslutning, fordi oplysningerne om den hjælp, de kan få til at afbøde deres barns eventuelle handicap, er meget mangelfulde, og fordi forholdene for de handicappede fortsat lader meget tilbage at ønske.

Men netop fordi vi i så vidt omfang kan tilslutte os det menneskesyn, som ministeren lægger til grund for sin redegørelse, virker det så meget desto mere skuffende, at ministeren præcis dér, hvor menneskesynet skulle stå sin afgørende prøve, tilsyneladende selv har glemt, hvad det var, hun tog udgangspunkt i. Her tænker jeg på, at ministeren i diskussionen om, hvor grænsen skal sættes for forsøg med befrugtede æg, går videre end det udvalg, der skrev »Fremskridtets pris«. Hun vil nemlig ikke blot acceptere de forsøg, der kan forbedre selve teknikken – det ville dog i det mindste være en naturlig ting, hvis vi beslutter os for at acceptere reagensglas-teknikken – nej, ministeren vil også acceptere andre forsøg inden for en 14 dages periode og med en, synes jeg, meget upræcis ramme for, hvad det er for andre forsøg.

Lad nu være, at 14 dages perioden ikke kan begrundes i stort andet, end at det er den maksimale periode, vi i hvert fald her i landet i dag kan holde liv i et befrugtet æg, selv om det i sig selv er en betænkelig måde at fastsætte denne grænse på. Nej, værre er det, at accepten i sig selv af, at disse forsøg bliver lavet, indebærer en overmåde stor risiko for, at der fremover vil ske et løbende skred. For kan man acceptere det ene forsøg i sygdomsbekæmpelsens hellige navn, så kan man også acceptere det andet, og kan man acceptere 14 dage, så kan man også acceptere 21 dage eller 28 dage eller 30 dage. For mig at se er der ingen kvalitativ forskel, og på det punkt er vi uenige med ministeren.

Derimod er vi tilfredse med, at ministeren vil forbyde kloning af menneskelige individer, fremstilling af levende individer af men-

neskeligt og ikke-menneskeligt arvemateriale samt mosaikindivider. Det manglede også bare. Men vi er ikke tilfredse med ministerens begrundelse for dette forbud. Hun siger, at her udarter teknikken – det er den første af begrundelserne – og den anden er, at der ikke er noget bestemt medicinsk formål med anvendelsen af disse teknikker.

Men hvad, hvis der nu var? Eller hvad, hvis det nu viser sig om nogle år, at der godt kunne være nogle medicinske formål alligevel? Hvor står ministeren så, når hun har anvendt denne begrundelse? Det, der nemlig må være formålet med i det hele taget at beskæftige sig med de nye medicinske teknikker, er jo, at vi gerne skulle have fastlagt nogle principper, som kan holde mange år frem i tiden, men som samtidig er et bolværk mod, at udviklingen bare sejler deruda' med den besluttende myndighed, folketinget, halsende bagefter. På dette område svigter ministerens redegørelse efter vores opfattelse, for hun siger i virkeligheden god for alt, hvad der hidtil er foregået, og sætter endda kun nogle stopklodser op helt ude ved sidelinjen og så endda med en mulighed for, at de stopklodser kan flyttes igen, uden at der ændres ret meget af argumentationen, hvis det nu ud fra en medicinsk betragtning måtte blive nødvendigt at flytte stopklodserne. Foreløbig kan stopklodserne demonstrere en smule handlekraft, for så vidt som det altså er handlekraft at forbyde noget, som slet ikke er teknisk muligt i dag.

På den baggrund er vores hidtidige advarsler mod udviklingens indre dynamik fortsat meget aktuelle. Vi har ikke antydnet, som ministeren skriver i redegørelsen – ganske vist uden adresse, men man har jo lov at føle sig truffet – at der sker en racehygiejne her i landet. Overhovedet ikke. Men vi har påstået, at hvis de besluttende myndigheder hele tiden kommer halsende bagefter, så vil vi få noget, der ligner racehygiejne, ad bagdøren, fordi den rendyrkede medicinske teknik i sin perfektionistiske udgave, som den ganske naturligt altid vil tilstræbe, som sin konsekvens indeholder racehygiejne.

Ministeren lægger i redegørelsen stor vægt på, at vi lytter til det, der er sagt i debatten, og jeg har lyttet med særlig stor interesse til det, der er sagt fra forskellige handicaporganisationers side. Det gør f.eks. et stort indtryk, når man hører formanden for Muskel-

[Lenger]

svindfonden, Ewald Krogh, fortælle om sit rige liv trods et meget svært handicap eller hører folk fra andre handicaporganisationer udtale deres frygt for at blive de sidste handicappede eller for bare at være handicappede i et samfund, hvor der er markant færre handicappede end i dag.

Hvad angår ministerens forslag om at ned-sætte et etisk råd, så vil vi ikke på forhånd afvise det, men vores stilling til det vil afhænge af rådets placering i systemet, dets funktionsmåde, dets kompetence og dets sammensætning.

Med placering i systemet tænker vi på, at det skal placeres et andet sted end inden for forskningsområdet eller i det administrative system. Som et minimum skal det placeres direkte i tilknytning til den politisk valgte indenrigsminister, og helst skal det placeres direkte i tilknytning til folketinget.

Med hensyn til funktionsmåden og kompetencen mener vi, at det skal være et åbent udvalg, der ikke blot skal orientere offentligheden, men inddrage offentligheden og skabe debat. Det skal ikke blot tage stilling til en udvikling, der allerede er sket, men det skal forlods beskæftige sig med udviklingen, før den sker, og rådgive om, hvorvidt der skal ske en lovregulering af de enkelte områder, og, i givet fald, hvorledes en sådan lovregulering kan ske.

Og hvad angår sammensætningen, mener vi, at vi ikke ønsker fagfolk i udvalget, og da slet ikke i det omfang, det er foreslået i forbindelse med »Fremskridtets pris«, end ikke om det er, som det hedder i »Fremskridtets pris«, »ubestridelige faglige autoriteter«; hvad det så vil sige at være bestridelig i denne forbindelse, skal jeg springe over. Det skyldes, at den etiske og menneskelige og politiske debat, som skal føre frem til afgrænsningen af anvendelsesområdet for de medicinske teknikker, ikke specielt skal helliges tekniske og faglige eksperter. Vi har faktisk svært ved at se, hvad der specielt skulle kvalificere faglige og tekniske eksperter til at tage stilling til anvendelsesområdet. Og jeg vil gerne gentage det, som jeg synes er det bedste eksempel i denne forbindelse, nemlig at de, der opfandt atombomben, heller ikke har kompetence til at beslutte, hvornår den skal anvendes.

Min taletid er ved at være udløbet, og derfor kan jeg ikke nå at kommentere det soci-

aldemokratiske forslag om en kommission i denne runde, men det vil jeg så vende tilbage til i anden runde.

Steffensen (KrF):

Jeg vil gerne først sige tak til indenrigsministeren for redegørelsen og for, at ministeren så klart betoner, at vi ikke kan tage stilling til disse alvorlige og vidtrækkende spørgsmål, uden at vi gør os klart, hvilket menneskesyn vi går ud fra. Men også tak til ministeren, fordi hun i redegørelsen slår fast, at det er folketinget, der er den højeste besluttede myndighed også i disse sager. Kristeligt folkeparti er helt enig med ministeren i dette grundsynspunkt, hvilket jeg allerede den 3. februar 1985 udtalte til dagbladet Jyd-ske Tidende.

Hvad angår grundlaget for vor stillingtagen, når det drejer sig om etikens plads i den nyere medicinske forskning, er det kristne menneskesyn kristeligt folkepartis fundament, og det betyder i evangelisk-luthersk sammenhæng, at Gud står som tilværelsens midtpunkt og giver hele den skabte verden liv og indhold. Men man kan sige, at der er forskel på det skabte liv, og den forskel består i, at mennesket er skabt i Guds billede. Grundtvig udtrykte det på den poetiske måde, at mennesket er et guddommeligt eksperiment af støv og ånd.

At være menneske, det er altså at se og erkende, at vi er mere end støv. Mennesket er som skabning bestemt til fællesskab med og ansvar for sin næste. Det, der rører os og gør os til levende, ansvarlige og elskende mennesker, er af ånd. Vi er ikke kun skabninger, der skal have vore givne behov tilfredsstillet. Og just derfor er vort ansvar så stort, når vi skal tage stilling til, hvad teknikkens mange muligheder kan bruges til.

Det er jo rigtigt, som ministeren fremhæver det i redegørelsen, at fremtiden ikke bare rummer frygt og utryghed, den rummer også muligheder for forbedret livskvalitet, og det gør den, fordi det kristne menneskesyn og den kristne etik er livsbekræftende i alle livets forhold. Den har nemlig noget at forholde sig til og gå ud fra i kampen mod de nedbrydende kræfter både i samfundet og i det enkelte menneskes liv, nemlig Guds konkreti-serede og forpligtende skabervilje.

[Steffensen]

Ministeren har ret, når hun i redegørelsen siger, at udgangspunktet for en etisk debat er hensynet til det enkelte individ, og jeg vil gerne særlig takke ministeren for følgende klare tilkendegivelser med et citat fra redegørelsen:

»En retsstat forudsætter samfundets værn om det enkelte menneske, og behovet for beskyttelse bliver stærkere, desto svagere enkeltindividet er. Det betyder også, at individet har krav på respekt for dets integritet allerede fra dets første tilblivelse.«

Det enkelte menneskeliv begynder ved befrugtningen. Intet er svagere end det nyskabte liv, og det har krav på beskyttelse og respekt som alt andet menneskeliv. Forskning eller eksperimentering med det befrugtede æg må kristeligt folkeparti derfor klart afvise, fordi det er en lille menneskespire med alle de arveanlæg og muligheder, det senere som menneske får. »Fremskridtets pris« taler om en frist på ca. 14 dage for forsøg med det befrugtede æg. Det må klart afvises, fordi alene tidsgrænsen jo er helt vilkårlig, og bevæger vi os først ud i at lovgive med tidsgrænser, ligger feltet reelt helt åbent, som mange ordførere har været inde på.

Man skaber i laboratorierne konsekvent menneskeliv, som man ved skal gå til grunde, og det har altid været forbudt at udføre forskning på mennesker, hvor forskningen ikke har haft det direkte formål at afhjælpe sygdom hos det enkelte individ. Det er tankevækkende, at de medicinske forskningsresultater fra Tyskland under sidste verdenskrig blev tilintetgjort, selv om de havde betydning for sygdomsbehandling hos enkelte patientgrupper. Man ville altså ikke dengang bruge metoder, som var udviklet på bekostning af andre menneskers liv. Når man i dag udfører forskning på ufuldbårne fostre og på fostre, som skal aborteres, virker det, som om man har indført en etik, der er baseret på princippet om, at den stærkeste vilje skal bestemme over den svage. En sådan grundholdning vil man næppe kunne kalde etisk, og det er i hvert fald en anden grundholdning end den, der rådede, da man tilintetgjorde de i øvrigt meget interessante forskningsresultater fra nazisternes Tyskland; men man gjorde det, just fordi de havde kostet børns liv.

Hvad angår reagensglasbefrugtning for at hjælpe barnløse ægtepar, mener kristeligt

folkeparti, at den kun bør anvendes, når den håndhæver respekt og ærbødighed for menneskelivet helt fra undfangelsen. Derfor bør metoden kun praktiseres, når følgende tre forudsætninger er opfyldt: 1) metoden tilbydes ægtepar og æg- og sædceller stammer fra ægteparret. 2) Der må ikke udtages og befrugtes flere æg end det antal børn, ægteparret er indstillet på at tage ansvar for. 3) Alle befrugtede æg føres tilbage til livmoderen. Forfatterne til »Fremskridtets pris« anser barnløshed for en katastrofe, og det er betænkeligt, at man ikke vil betragte adoption som et alternativ til kunstig insemination. Man burde nok tage adoptionsloven op til ny vurdering.

Fostervandsundersøgelserne havde jo oprindeligt det positive sigte, at de skulle give syge fostre behandling enten i fosterstadiet eller umiddelbart efter fødslen. Men i dag er situationen reelt en anden. Den væsentligste forskning på dette område har nu som formål at påvise sygdomstilstande, der gør, at barnet ikke kan fungere fuldt og helt i vort moderne samfund, og terapien går så ud på at få foretaget abort. Der kan næppe være tvivl om, at fortsætter man med denne diagnostik og de deraf følgende svangerskabsafbrydelser, vil samfundet gradvis ændre syn på handicappede, så det nærmest bliver umoralsk at gennemføre et svangerskab med et handicappet foster. Det er et skræmmende perspektiv, som man ikke kan advare nok imod. Derfor mener kristeligt folkeparti, at fosterdiagnostikken skal begrænses, så den udelukkende bruges efter sin oprindelige hensigt: at påvise behandlingstrængende sygdom i fosterstadiet.

Men hvad er i øvrigt et handicap, og hvem har ret til at afgøre, hvem der skal leve, eller hvad der er et godt og rimeligt liv? Alt dette trænger vi til at få en diskussion om, og det ville være godt her at tage sit udgangspunkt i lektor, dr. theol. Peter Kemps artikel i »Dansk Udsyn«, hvori der i den grad lægges et, synes jeg, ansvarligt etisk menneskesyn til grund for de alvorlige problemer.

Kristeligt folkeparti er enig med ministeren i, at der må nedsættes et etisk råd, hvor lægelige og biomedicinske eksperter skal have sæde, men hvor flertallet så absolut bør bestå af lægfolk. I rådet bør være både filosoffer og teologer, og forskellige sociale og humanistiske områder i samfundet må selv-

[Steffensen]

følgelig også være repræsenteret. Rådet bør formulere sig etisk om problemstillingerne og kun være rådgivende for såvel ministre som for folketinget.

Da forskningen berører områder, hvor etiske grænser kan forskydes, er det helt nødvendigt, at samfundet er med til at bestemme, hvilke forskningsprojekter der skal sættes i gang, og hvilke der skal stoppes. Kun ved grundig information og ved en bred offentlig debat kan den medicinske forskning blive underlagt klare retningslinjer, som er i pagt med vort samfunds traditioner og den etik, vi ønsker samfundet bygget på. Også den medicinske forskning og teknik må fastholdes på den kristne etik og den kristne kulturarv, og respekten for det skabte menneskeliv må fastholdes og værnes. Kun derved kan vi bygge et menneskeværdigt samfund for fremtiden.

Pia Kjærsgaard (FP):

Fremskridtspartiet finder, at ministeren med sin redegørelse lægger op til problemer, hvor der i virkeligheden ikke burde være nogen som helst problemer for folketinget. Det må være ganske klart, at folketinget hverken kan eller bør foretage sig noget som helst med hensyn til indgreb af nogen som helst art på det område, som redegørelsen handler om.

Det lyder jo flot med disse etiske betingelser, men det er i virkeligheden bare udslag af en fuldstændig gammeldags indstilling, hvor man roder rundt i nogle begreber, som fandtes i verden, da verden var mere ufuldkommen, end den er i dag. Det er så ganske klart, at linjen på dette område er frihed for forskningen, som ikke på nogen som helst måde skal kunne hæmmes af folk, der under mere eller mindre holdbare påskud om, at deres moral eller etik er krænket, begynder at ville fremme gammeldags industriinteresser, eller hvad der nu er deres virkelige formål med at hindre forskningen i at opnå de bedst mulige resultater. Vi skal være lykkelige og taknemmelige for alt, hvad forskningen overhovedet kan vinde frem og opnå af resultater.

Det eneste, vi eventuelt kunne opnå i Danmark ved at begynde at oprette store, fine etiske råd og andre bureaukratiske organer, var, at vi kunne hæmme og forsinke og

vanskeliggøre den danske forskning, og så ville hele udviklingen bare komme til at finde sted i udlandet. Vi ville sakke uhjælpeligt bagud, og den hjælp, vi så kunne give til mennesker her i Danmark, ville være så langt, langt mindre end den, som vi vil kunne give, hvis forskningen får adgang til at udvikle ny teknik, sådan at man har så mange muligheder som muligt.

Ligesom der skal være frihed for forskningen, skal der selvfølgelig også være frihed for den enkelte til selv at tage stilling. Det gælder det menneske, som måske lider af en sygdom, og hvor der kan være tale om, at vedkommende ved et mere eller mindre risikofyldt operativt indgreb i gener eller andre steder vil have en chance for at opnå at få det bedre. Vi mener, at det enkelte menneske selv skal træffe afgørelsen efter behørig lægelig rådgivning om de risikomomenter, der er, og de chancer, der er.

Når det gælder det ufødte barn, stiller ministeren sig lidt anklagende op og siger: hvem skal være dommere, og hvem skal finde ud af, hvad vi skal gøre for det ufødte barn? Hvem skal have myndighed til at afgøre, at andre skal slippe for en lidelse, skriver indenrigsministeren. Det er ganske klart, hvem der skal træffe afgørelsen. Det skal nemlig moderen, for det ufødte barn er en del af moderen, og derfor er det også moderen, der træffer afgørelsen. Samfundets opgave er kun at sørge for, at moderen får de fornødne oplysninger til, at hun selv kan finde frem til, om hun ønsker det ene eller det andet.

Ministerens sans for, at alting skal være ordentligt og administrativt og følge bestemte regler, udelader det faktum, at livet er mangfoldigt, at nogle vil træffe deres afgørelse ud fra nogle synspunkter og andre ud fra andre synspunkter. Men netop den mangfoldighed, der kommer ind, når vi ikke har lovgivning, er det, der giver livskvalitet, og det er det, der gør samfundet bedre på længere sigt.

Derfor er svaret på ministerens spørgsmål om, hvad det er for et menneskesyn, der skal anlægges på disse områder, ganske enkelt. Det er frihedssynet, det er tilliden til det enkelte menneske, og det er ikke den umyndiggørelseslinje, som ministeren lægger op til, når ministeren siger, at hun vil fremsætte et lovforslag engang til efteråret, for at dette livsområde kan blive viklet ind i tilstrækkelig

[Pia Kjærsgaard]

mange restriktioner og formynderier, og hvad deraf følger af øget personaleforbrug, omkostninger osv.

Det samme gælder, når ministeren i sin iver efter at lave restriktioner siger, at man kun skal give grønt lys for reagensglasbørn, hvis det er et par, der ønsker det. Mener ministeren, at det skal være et par af forskelligt køn, eller kan det også være andre par? Hvis det er et enkelt menneske, så skal den pågældende selvfølgelig have adgang til det også via disse forskellige metoder, hvad enten man kalder dem insemination, reagensglasbefrugtning, eller hvad der kan være tale om. Lad dog menneskene leve under de forhold, som de ønsker at leve under, og få de børn, de ønsker, med de metoder, de måtte ønske at bruge, hvad enten det er den gode gammeldags eller noget, der er mere moderne.

På samme måde vil ministeren vel til at udbygge regler om, at man ikke må betale eller nævne ordet penge, når der er noget med børn involveret. Hvorfor i alverden skulle den, som f.eks. tilbyder sig som rugemor eller tilbyder et barn, man har fået, til bortadoption, ikke kunne få penge for det? Når man tilbyder penge, er det da i sig selv et bevis på, at vedkommende forældrepar ønsker det pågældende barn, og at det ikke bare er pjat fra parrets side eller fra det menneskes side, der ønsker at adoptere et barn eller ønsker at blive forældre til et rugebarn. Hele dette forsøg på at kriminalisere betalinger, man her gør sig til talsmænd og -kvinder for, må vi se at holde op med, og set fra den anden side er det da kun rimeligt og rigtigt, at rugemoderen eller barnets rigtige mor får en betaling for det, som hun har været igennem i forløbet.

Lad os så samtidig åbne for, at man i meget videre omfang kan adoptere børn fra andre lande, hvor der er et rigeligt udbud af adoptionsbørn. Det bør selvfølgelig være sådan, at når danske familier ønsker børn, så kan de få børn, som de vil have det, hvad enten de så får dem fra udlandet eller de bruger de medicintekniske fremgangsmåder. Alt dette med 14 dages frister og nedsættende omtale af begreberne genmanipulation, eller hvad der nu ellers er udkastet af antydninger, regler og bestemmelser, er derfor noget, som man ganske roligt kan putte i papirkurven. Med hensyn til betaling er ministeren jo også ganske klar over, at der er for-

bundet mange udgifter med adoption af et udenlandsk barn.

Ministeren fremmaner skræmmebilleder om, at samfundets holdning skulle ændres i retning af at være mere kritisk over for dem, der ikke vælger at abortere, når der er risiko for, at barnet kan blive invalid. Hvad er det da for noget sludder? Selvfølgelig må den mor, der ønsker at føde et barn, have lov til at føde barnet, selv om man må forvente, at barnet bliver handicappet. Det er op til moderen. Ministeren skal ikke begynde at fremtvinge en hetz om, at man kan risikere, at samfundets holdning skulle være specielt kritisk i denne forbindelse.

Ministeren siger, at hun er bange for, at samfundet med den ny teknik skulle komme til at ændre synet på handicappede, så det nærmest er forkert at gennemføre et svangerskab med et handicappet foster. Selvfølgelig er der ikke nogen som helst grund til denne indstilling, denne mørkefrygt, som ministeren her kommer frem med. Hvordan samfundets syn på handicappede er, afhænger først og fremmest af, om vi får et godt og et rigt samfund fremover, der har råd til at være god ved sine handicappede. Det forudsætter igen, at man ikke laver alverdens forhindringer, så forskningen ikke kan få lov til at udvikle sig. Livet skal have lov til at trives, og teknikken skal have lov til at udvikle sig. Det kan vi kun være glade for, og det må ikke bremses af dette ting.

I sin redegørelse er ministeren også inde på, hvordan faderens rettigheder bør være. Det er således, at så længe barnet ikke er født, så er barnet helt oplagt moderens og moderens alene og hverken faderens eller ministerens eller samfundets eller nogen som helst andens. Det er kun moderen, der råder. Når barnet er født, så er det dem, der tager sig af barnet, der skal have rettighederne. Hvis der er to eller flere i familien, som i fællesskab tager sig af barnet, hvad enten de er biologiske forældre eller ikke-biologiske forældre, måske endda bedsteforældre, så er det selvfølgelig dem, der skal have forældre-rettighederne, og den omstændighed, at man som en forhistorisk begivenhed er biologisk far, henholdsvis biologisk mor, skal selvfølgelig ikke give nogen som helst fortrinstillig til at kunne kalte og valte med barnets opvækst. Det primære er, hvem der tager sig

[Pia Kjærsgaard]

af barnet, og det er her, forældrerettighederne skal ligge.

Helle Degn (S):

Indenrigsministerens redegørelse er ikke præget af klarhed, men hvad der er værre, den burde være karakteriseret ved, at det, der mest er behov for lige nu, er oplysning, åbenhed, indsigt og debat; alle ordførerne har også klart givet udtryk for dette ønske. Hvad er og bliver fremskridtets pris på informations-, produktions-, bio- og humanteknologiens områder? Det er spørgsmål, som dette folketing har sat sig for at skaffe sig øget indsigt i og få en vurdering af, bl.a. ved nedsættelse af et teknologivurderingsråd. Fødselsteknologien er et meget centralt hjørne af de nye udfordringer, som vi vil møde også i vores sundhedsvæsen.

Ministeren accepterer med denne redegørelse, at ekspertvældet fortsat skal herske og endog forøges i stilhed i alle vore laboratorier ud over landet, og det giver grund til kuldegysninger. Hvordan kan man nå til den konklusion? Det kan man ved at se på, hvordan ministeren har foreslået opgaven løst. Forslaget går ud på at nedsætte et råd, som kan karakteriseres ved at være et nyt bureaukratisk element med en meget begrænset kompetence, uden åbenhed, uden offentlig indsigt, uden mulighed for at behandle konkrete sager og uden mulighed for at beskæftige sig med behandlingsmetoder, og sådan kunne jeg nævne en lang række afgrænsninger, som ministeren allerede har lagt omkring rådet.

Ministeren mangler at oplyse folketinget om, hvordan et administrativt ansvar skal opbygges. Skal vi f.eks. have en ombudsmandsinstitution indbygget, og hvad skal vi med de videnskabetiske komiteer og det centrale udvalg, når vi i dag kender alle de mangler, som dette system har, nemlig ikke nogen retlig status, faktisk en privat organisation uden offentlig indsigt, udstyret med en alt for omfattende tavshedspligt? Det ved vi alt for godt i dag.

Folkestyrets hele forudsætning er bygget på oplysning, debat og åbenhed, og det er det, som socialdemokratiet kræver også på dette område. Lad mig derfor til ære for ministeren citere en tidligere amerikansk præsident, Thomas Jefferson, som engang sagde:

»Jeg kender intet sikkert sted for samfundets højeste magt uden folket selv, og hvis vi ikke mener, at folket er oplyst nok til at udøve denne magt med klogskab, så er midlet ikke at tage magten fra folket, men at forøge dets indsigt.«

Kloge ord, synes jeg, som ministeren burde lægge sig på sinde i de videre overvejelser.

Med hensyn til hele fødselsteknologien står mange kvinder usikre – det er også fremgået af den offentlige debat – og uden viden om, hvad eksperter muligheder er, og uden viden om de behandlings- og forsøgsmuligheder, som lægerne tilbyder dem, og konsekvenserne af dem. Vi kræver medviden om fremskridtets pris, ikke mindst dér, hvor vi som kvinder selv skal lægge krop til at betale. Ordet rådgivning er overhovedet ikke nævnt i ministerens redegørelse. Jeg ved ikke, om det beror på en fejl. Ellers må man antage, at det er begrundet i, at det selvfølgelig koster penge. Men det kan ikke have undgået ministerens øre, at dette ord ikke mindst fra mange kvinder har været fremhævet gang på gang i debatten.

I redegørelsen nævner ministeren et genplejningsudvalg. Jeg synes, det ville være rart, hvis folketinget fik at vide, hvad der var dets kommissorium, og blev orienteret om dette ekspertudvalg, og vi går ud fra, at vi også får noget at vide ikke alene om kommissoriet nu, men også om arbejdsresultaterne fra udvalget, og at der ikke sådan i ly af mørket bliver oprettet et »genpoliti«, som vi har hørt tale om.

Til efteråret vil det ikke være rimeligt bare at præsentere folketinget for et forbudslovkatalog. Fru Hanne Andersen har omtalt socialdemokratiets holdninger til enkeltelementerne i det forbudskatalog, som ministeren rider op i sin redegørelse.

Jeg skal slutte med at advare ministeren mod at gøre denne sporadiske, overfladiske redegørelse og debatten her i kamp med talletidsminutterne til et kvalificeret grundlag for et lovgivningsarbejde, ligesom den meget sporadiske kronikudveksling mellem eksperter eller en meget følelsesladet debat om rugemødre ikke kan give os svar på de mange spørgsmål, som er blevet rejst.

Socialdemokratiet har fremsat – og det er fremsat i folketinget i dag – et forslag til lov om nedsættelse af en åben kommission eller

[Helle Degn]

et åbent råd – andre ordførere har nævnt det, og det er for mig ligegyldigt, hvad vi kalder det – som skal sikre åbenhed, oplysning, debat og indsigt, for det har alle efterlyst. Det mener vi der er behov for. Hemmelighedskræmmeriet omkring det, der foregår på vores laboratorier, må ophøre. Hele fødselsteknologien må vi kræve åbenhed omkring og ikke lukkede ekspertråd, således som ministeren har accepteret det via sin redegørelse.

Vi opfordrer ministeren til at følge vores forslag om et tidsbegrænset, åbent kommissions-/udvalgsarbejde, og selvfølgelig synes vi også, som det har været overvejet i ordførtalerne, at det var en god idé at overveje, om det skal være under folketinget.

Til slut vil jeg sige, at jeg har noteret mig, at hr. Bjørn Elmquist var parat til en dialog og en udstrakt hånd omkring dette. Jeg har også noteret mig fru Aase Olesens, SFs og VS' bemærkninger, så når vi skal behandle socialdemokratiets forslag, tror jeg, at der vil være lejlighed til også at komme lidt nærmere ind på sammensætning, kommissorium osv. for et sådant råd eller en sådan kommission.

Margrete Auken (SF):

Jeg er enig med så at sige alle talerne her om, at det er godt, at vi omsider får denne debat i folketinget, men som flere også har givet udtryk for, synes jeg, at grundlaget for debatten virkelig er for svagt, og det, jeg er ude efter, er den meget slatte definition af etik, som findes heri. I stedet for en klar indrømmelse af, at vi mangler en social etik, får vi nogle vage betragtninger grænsende til det vitterlige vrøvl, og jeg er altså ikke enig med VS i, at definitionen, hvorefter udgangspunktet for en etisk debat er hensynet til det enkelte individ, er en god definition. Den er nærmest ubrugelig, for det er jo individet sammen med samfundet, og hvis ikke det er det, så bliver den næsten nonsens.

Det ville ikke gøre noget, hvis det i øvrigt var lige meget for debatten, men det er det ikke, for selv når man vrøvler, kommer man jo til at sige noget, og tilsløringer kan også være afsløringer, hvis man kan komme en lille smule ned i det, og jeg skal give et par eksempler herpå.

Jeg prøvede før at trække det eksempel frem, om det gjaldt hensynet til moderen el-

ler til barnet, hvor man altså siger: hvem kan være dommer over andre menneskers liv? Vi kan ikke dér høre, om vi alligevel sidder og er dommere ved at sige, at det barn ikke bør fødes, fordi dets liv ikke er livet værd. Et rigtig godt eksempel på snyd kan man finde på det sted i redegørelsen, hvor der i forbindelse med genbehandling står, at når den udføres på legemsceller, er den i virkeligheden at sammenligne med en organtransplantation og frembyder ikke andre etiske problemer end denne. Som om der ikke var etiske problemer ved organtransplantation! Men ved at formulere sig på den måde, smutter man lige udenom, og så får man sagt: nå, er det ikke andet, og så er vi ovre det problem. Men der er en tilsløring i det, som er ganske uhyggelig.

Og man kan gå helt frem til det vitterlige sludder, nemlig nederst på sp. 7737. Det er en sætning, som man kan høre mange steder, men det bliver den nu ikke mere meningsfyldt af. Der står:

»Vi skal ikke lade udviklingen løbe af med os, men vi skal heller ikke af angst for det nye kaste os ud i overilede forbud og forskrækkede reaktioner ...« Nej, hvis man ikke følger med, sækker man agterud – og den slags begavede bemærkninger.

Bag alle disse gennemgående sympatiske, men meget vage og overfladiske betragtninger får man øje på én afgørende ting, og det er forskningens rolle. Jeg ved godt, at der er masser af forskere, som er betydelig mere ansvarlige, end man får indtryk af ved den præsentation, forskningen får her, men jeg er altså nødt til at gå ud fra de mennesker, som må dække sig bag disse formuleringer.

Der står i begyndelsen af redegørelsen:

»Det første, der skal gøres, er at (gen)ska- be tilliden mellem den lægelige forskning og befolkningen ...«

Hvorfor det? Hvorfor er det det første, der skal gøres? Hvad nu, hvis denne mistillid er berettiget, og på hvilket grundlag skal tilliden genskabes? Man får nærmest en fornemmelse af, at det, forskerne er interesserede i, er at blive fri for hele denne debat, blive fri for os, når vi stiller vores dumme spørgsmål, blive fri for at svare på de svære etiske spørgsmål. Man lægger mærke til, at hensynet til et menneskesyn ligestilles med hensynet til den frie forskning. Er den frie forskning ikke en del af vores menneskesyn, og

[Margrete Auken]

skal de frie forskere ikke stå til ansvar for dette menneskesyn? Er det to adskilte ting?

Et andet sted står der, at det er af hensyn til befolkningen og forskningen. Er befolkningen og forskningen to forskellige ting? Der står, at vi hæmmer livskvaliteten, hvis vi griber til overdreven lovgivning. For hvem? Ja, det kan da højst blive for forskerne, for en underdreven lovgivning vil i disse spørgsmål hæmme livskvaliteten for os andre. Det har ikke klar adresse, men formuleringen viser sig alligevel at være på forskernes betingelser, de vil godt have frit slag, og accepterer de det dér udvalg, gerne under ministeren, kan det få lidt embedsmandspræg og stort set godkende, hvad der sker. Jeg ved godt, at det ikke er det, ministeren skriver, men det kan meget nemt blive følgen af det, og så kan det ellers få lov at drøne derude for fuld speed. Det kan såmænd godt være, vi laver en lille lovgivning om kloning og mosaikmennesker, men den vil hurtigt blive overhalet, netop fordi der, som VS påpegede, er en så elendig begrundelse for, at vi ikke må gøre det; det er, bare fordi det udarter, står der.

Man må ned dér, hvor det bliver svært, for man kan se, om en begrundelse er holdbar, og det sværeste er spørgsmålet om, hvorvidt vi må bruge et foster eller vi ikke må bruge et foster. Det er dér, det bliver svært, og det er også dér, vi støder mod hinanden, men hvis vi ikke tør det, får vi aldrig en rigtig debat. Hvis vi bare forbyder de ting, som vi alle sammen kan blive enige om nu, vokser forskningen udenom, og så står der til sidst en lille klump tilbage, som vi selvfølgelig sætter hen over, for hvorfor skulle vi ikke gøre det?

Jeg mener bestemt, at vores forskere skal ud til befolkningen og tale med på lige vilkår med os andre og bruge sproget og lære at turde sige ja og nej dér, hvor vi andre er tvunget til at sige ja og nej, i stedet for at sidde fornemt tilbagetrukket og være frie og være udenfor og dyrke grundforskning, og hvad ved jeg. Jeg tror ikke, ministeren kan svare på dette, for jeg kan ikke helt se ministerens klo i disse overvejelser, men jeg kan se nogle andre kløer og vil opfordre dem, der er ejere af disse kløer, til at komme klarere frem og vedkende sig at være mennesker, der skal tale i øjenhøjde med os andre. Nogle af dem er rene neandertalere, så det er

på tide, de kommer i gang, også selv om de er højt kvalificerede forskere – for at bruge den terminologi, der bruges i »Fremskridtets pris«.

Indenrigsministeren (Britta Schall Holberg):

Jeg kan ikke nære mig for at sige om de tre sidste indlæg – fru Pia Kjærsgaards, fru Helle Degns og nu fru Margrete Aukens – at jeg havde meget vanskeligt ved at genkende min egen redegørelse deri, og jeg havde egentlig lyst til at sige, hvis jeg var lidt fræk – og det vil jeg så tillade mig at være – at jeg ville have anbefalet, hvis det var inden påske, at man havde brugt påskeferien til at læse, hvad der faktisk stod i den redegørelse, for en masse af de ting, man angriber, er ting, som slet ikke står deri, og rene postulater, som i hvert tilfælde ikke har nogen baggrund i den redegørelse, der foreligger.

Fru Helle Degn taler om hemmelighedskræmmeri og et etisk råd uden åbenhed, som ministeren skulle have foreslået. Det kan jeg slet ikke få til at rime, det skal jeg komme tilbage til.

Fru Pia Kjærsgaards synspunkter deler jeg i en række henseender overhovedet ikke, og hvad angår hovedparten af de synspunkter, fru Pia Kjærsgaard havde, deler jeg slet ikke hendes opfattelse af, at alting bare skal få lov til at udvikle sig. Vi skal nå de bedst mulige resultater, siger fru Pia Kjærsgaard. Ja men det vanskelige spørgsmål, vi må stille os, er jo, hvad der er de bedst mulige resultater, og hvem der skal vurdere det. Tingene er ikke så firkantede, som jeg synes de blev stillet op.

Jeg skal vende tilbage til fru Helle Degns hemmelighedskræmmeri, når jeg får fat på ordførerrækken, for det forekommer mig altså ganske besynderligt, at man kan skælde ud over, at der er tale om hemmelighedskræmmeri, for al den indignation, som fru Helle Degn lægger for dagen her, kunne man jo have udmøntet i en eller anden form for debat om disse ting, da man havde regeringsmagten, men det glemte man. Derfor hører det også med til denne debat, at noget af det første, der skete, da denne regering trådte til, rent faktisk var, at vi tog en sådan debat op for at fjerne dette hemmelighedskræmmeri og råde bod på den manglende diskussion i de politiske partier og i folketinget.

[Indenrigsministeren]

Her er jeg ved ordførerrækkens start, og jeg vil sige tak til de indlæg, der har været. Jeg synes nemlig, de har været overordentlig sobre på alle måder, i betragtning af hvor svære sager det er; man kunne godt frygte, hvordan en sådan debat kom til at foregå. En gang imellem kan man godt blive forfærdelig træt af politik, fordi det meget ofte drejer sig om økonomi og paragraffer osv., men her stiller vi altså folketinget over for den opgave for åben mikrofon med forskellige politiske opfattelser at diskutere noget så vanskeligt som et menneskesyn eller en måde at tackle tilværelsen på. Det er vel en opgave, som vi alle sammen må være overordentlig ydmyge over for, og jeg vil sige tak til de ordførere, der har haft ordet her, jeg synes, de har været utrolig spændende at lytte til.

Det er rigtigt, som fru Hanne Andersen sagde, at det er en debat, der lige er startet, men at det også er en utrolig vigtig debat. Derimod er jeg ikke enig med fru Hanne Andersen i, at debatten har været ført af få. Jeg synes netop, det har været kendetegnende, at både forskere og det, man kunne kalde almindelige mennesker, har deltaget på en utrolig engageret måde i debatten. Det er heller ikke rigtigt, at debatten først nu rigtig er begyndt. Vi har vist aldrig i dette land diskuteret noget så intenst, som det er sket i den debat, der har været ført det sidste halvandet år, og selvfølgelig mest intenst, efter at udvalgsrapporten var færdig. Det synes jeg vi skal hilse med stor glæde, for det viser faktisk, at det er muligt at etablere en dialog mellem forskere og os almindelige mennesker.

Fru Hanne Andersen sagde noget om – og det har også andre ordførere været inde på – at rådgivning og vejledning er vigtigt. Jeg er utrolig enig i, at der er en masse fysiske og psykiske spørgsmål i denne forbindelse, som vi bliver nødt til at tage hensyn til, og som gør det nødvendigt at rådgive og vejlede i langt højere grad, end vi har gjort før. Det gælder fostervandsprøver, og det gælder forskellige forsøg osv. Men det er ikke rigtigt, som det blev sagt, at der mangler ord om vejledning og rådgivning. Det har tværtimod været meget vigtigt for mig at præcisere dette, som det også fremgår af redegørelsen.

Et andet spørgsmål, som både fru Hanne Andersen og de fleste andre ordførere har beskæftiget sig meget med, er spørgsmålet

om forsøg med befrugtede æg. Jeg er selv usikker, det tror jeg også man kan se i redegørelsen. I det hele taget kan man vel ikke sige, at vi kan være skrāsikre i disse spørgsmål, for vi skal have alle vores følelser, vores moral og vores normer op at vende i en sådan diskussion.

Når jeg har sagt 14 dage, er det selvfølgelig efter forskningsmæssig rådgivning, men jeg kunne godt tænke mig at foreslå, at man sagde: disse 14 dage er det maksimale; så var vi ude over den diskussion, som mange er bange for, nemlig om vi ikke dermed giver mulighed for 25 dage, 30 dage osv. Jeg foreslår altså, at man sætter en overgrænse, for hvis man tager så kategorisk afstand fra forskning i befrugtede æg, som nogle ordførere har gjort, skal man være opmærksom på, at man dermed samtidig slår sig selv på munden, hvis man ønsker at forske i, hvorfor en del kvinder lider af barnløshed. Vi kan nemlig ikke finde ud af, hvad det er, der gør, at disse kvinder udstøder de æg, som de ellers ville beholde under normale forhold, hvis det ikke er muligt i et vist tidsrum at forske i, hvad der sker med de befrugtede æg. Ved ikke at ville forske i de befrugtede æg har man altså også frataget de barnløse kvinder en mulighed for at få hjælp på den måde.

Der er andre spørgsmål, hvor jeg er mere betænkelig, f.eks. når det drejer sig om at påvirke arvemassen, som en af ordførerne var inde på, ved f.eks. at korrigere for blødersygdomme o.lign. Det er jeg overordentlig betænkelig ved.

Fru Hanne Andersen talte også om en kommission, som jeg forstår at socialdemokratiet vil stille forslag om. Jeg kunne ikke rigtig høre, hvor stor forskellen var mellem det, regeringen foreslår i sin redegørelse, nemlig et råd, og så det, socialdemokratiet ville foreslå. Så vidt jeg kunne høre, var der kun ordet til forskel, og så kan vi vel blive enige om det. Jeg har desværre ikke set det forslag, og jeg synes i øvrigt, det havde været rimeligt, at man havde ydet den service, at vi kendte det, når vi nu havde debatten her i dag – men hvis den omtalte kommission først skal være færdig i 1989, vil jeg melde mig som absolut modstander, for så har kommissionen netop den klang, som jeg ikke bryder mig om, nemlig at det bliver et lang-

[Indenrigsministeren]

sommeligt foretagende, hvor der ikke sker ret meget.

Flere ordførere har været inde på tanken om at lave et udvalg, et råd eller en kommission, uafhængigt af den siddende regering. Jeg spørger mig selv, om man ville have det samme synspunkt, hvis der var en anden regering end denne regering, for det kan jo godt påvirke ens vurdering af, hvordan man vil have det. Man skal bare gøre sig klart, at man, hvis man forestiller sig, at man dermed gør sig uafhængig af den til enhver tid siddende regering, også fratager denne et fantastisk ansvar. Det er i virkeligheden en behagelighed for regeringen og en minister at blive frataget et sådant ansvar, for vi kan ikke stilles til regnskab for noget, vi ikke er blevet pålagt, og dermed er det ene og alene folketingets ansvar. Derfor vil jeg gerne drøfte med de ordførere, der har været oppe at tale så varmt for denne tanke, om man helt har gennemtænkt, hvad det egentlig er, man her har foreslået.

Til fru Karen Højte Jensen skal jeg sige tak for indlægget. Jeg er glad for, at fru Karen Højte Jensen kaldte redegørelsen for et godt grundlag for debat. Jeg kan godt sige åbent og ærligt, at det har været et overmåde vanskeligt arbejde både for indenrigsministeriet og for ministeren selv, som naturligvis må have nogen bæven over for dette meget store og komplicerede emne, som man faktisk skal være overordentlig fræk for overhovedet at sætte pen til papiret om, også fordi det vel overhovedet er noget af det væsentligste i vores tilværelse, vi drøfter her i dag.

Det, der er så vanskeligt, er, at vi i disse sager skal afveje et behandlingshensyn og hensynet til retten til at være forskellig, som hr. Bjørn Elmquist vist nævnte, over for retten til at fødes med et handicap, som flere ordførere har været inde på. Jeg mener faktisk overordentlig alvorligt, at det er nødvendigt for os, at det ikke bliver noget odiøst at sige: jeg vil gerne gennemføre et svangerskab, selv om det barn, jeg føder, skulle blive handicappet. Men spørgsmålet er selvfølgelig, hvem der skal have myndighed til at afgøre, at andre ikke skal slippe for en lidelse, som det også er blevet refereret nogle gange her i dag, fordi også lindring af sygdom er et fundamentalt menneskeligt træk hos os. Tingene er ikke firkantede, og det er netop disse to modsætninger, der gør denne diskussion

både så overordentlig spændende og vanskelig.

Fru Karen Højte Jensen citerede en advarsel mod en lovgivning, der styrer i detaljer. Den udtalelse var jeg særdeles glad for, for der sker så meget på dette område i øjeblikket, at vi ganske simpelt skulle løbe med tungen ud af halsen, hvis vi skulle lovgive i detaljer. Vi må lægge nogle rammer, og vi må fastslå nogle ting, som vi under ingen omstændigheder kan acceptere, og så må vi have et råd, der kan følge den videre tekniske udvikling, og som kan hjælpe os med rådgivning og vejledning og kan sige til os, når en lovgivning er fornøden.

Jeg er meget enig i, at der skal lægmænd med i et sådant råd, og jeg er også enig med fru Karen Højte Jensen i, at der skal lyttes til befolkningen. Jeg tror også, hr. Steffensen var inde på nødvendigheden af, at man lytter til, hvad der er befolkningens synspunkter i disse spørgsmål, og at vi altså ikke går ud i et lovmageri, som i virkeligheden er uden bund i befolkningens synspunkter. Jeg synes netop, det har været væsentligt i denne debat, at befolkningen har været så utrolig nuanceret i sine synspunkter.

Jeg vil gerne sige hr. Bjørn Elmquist tak for tilslutningen til redegørelsen. Jeg er enig i, at det er på tide, at denne debat bliver ført i folketinget og alle andre steder. Som der står i redegørelsen, er det tanken, at dette etiske råd skal give en redegørelse til folketinget en gang årlig, så folketingsudvalget til enhver tid vil have mulighed for at vurdere det arbejde, dette etiske råd har udført i det forløbne år, og selvfølgelig skal det etiske råd give folketinget og ministeren råd og vejledning om, hvor man mener der eventuelt kunne være basis for en lovgivning.

Jeg var glad for hr. Bjørn Elmquists udtalelse om, at den lægevidenskabelige forskning ikke må stoppes. Vi skal være opmærksom på, at der hver eneste dag er mennesker i dette samfund, som i bogstaveligste forstand er dødsens afhængige af de fremskridt, som lægevidenskaben foretager. Det er et moment, som man bliver nødt til at have med i denne diskussion.

Jeg skal også sige tak til hr. Bjørn Elmquist for tilslutningen til princippet om retten til at være forskellig. Jeg lyttede til den interessante diskussion om, hvad det så er for noget, men jeg mener stadig væk, at det er et

[Indenrigsministeren]

meget væsentligt udgangspunkt at have, at vi har retten til at være forskellige, også at have et handicap eller være anderledes end andre. Jeg var glad for hr. Bjørn Elmquists konkrete svar på en række af de spørgsmål, som er stillet i redegørelsen.

Fru Alice Faber sagde, at der manglede nogle etiske normer. Jeg ville sandelig forfærdelig gerne have skåret en række etiske normer ud i pap i redegørelsen, men man vil meget hurtigt opdage, når man skal lave en sådan redegørelse, at det er umuligt, for man bliver undervejs hele tiden nødt til at stille sig selv nogle spørgsmål, som gør pappet noget flosset i kanten. Når vi tager synspunkterne hele vejen rundt, kan vi nemlig alle sammen blive i tvivl om, hvorvidt de normer, som vi nu mente var vores fastlagte normer, faktisk også er dem, vi i virkeligheden går ind for.

Jeg kan sige til fru Alice Faber, at det er med vilje, jeg ikke har taget debatten op om fri abort i denne redegørelse. Jeg er helt enig i, at man godt kunne have gjort det, for mange af de problemstillinger, vi står i her, er affødt af, at vi har sagt ja til fri abort. Alligevel er vi nogle, der vel lidt nødtvungent må sige, at det vist var godt, vi alligevel fik den frie abort med alle de etiske problemer, den i øvrigt måtte rejse. Det ville også skabe etiske problemer, hvis vi ikke havde den, men den diskussion har jeg med vilje ladet ligge, fordi jeg følte, vi ellers slet ikke havde nået noget resultat.

Jeg er enig med fru Alice Faber i, at det er fantastisk uheldigt, hvis man kalder fosterdiagnostik forebyggelse, for hvad er det, vi forebygger, og hvad er det for nogle økonomiske aspekter, vi skal lægge ind i det, når vi laver fosterdiagnostik? Hvilke sygdomme kan vi søge at begrænse, sådan at det bliver billigere senere hen? Det synes jeg er en uhyggelig tankegang, som vi ikke kan være bekendt, og derfor mener jeg, at det, vi skal vurdere, når vi diskuterer fosterdiagnostik, er spørgsmålet om de etiske aspekter, altså hvad det er, vi vil opnå rent menneskeligt og etisk med at lave denne fosterdiagnostik.

Fru Aase Olesen stillede det spørgsmål, hvorfor barnløsheden er et stigende problem. Det synes jeg også var en diskussion værd, og det er også derfor og kun derfor, jeg siger, vi skal være forsigtige med at sætte for rigoristiske grænser for disse forsøg med be-

frugtede æg. Men også i anden sammenhæng ville det være nyttigt at diskutere, hvad det er i vores samfund, der gør, at flere og flere kvinder notorisk ikke er i stand til at få børn – nogle vil ikke have det, men mange er ikke i stand til at få det.

Jeg er enig med fru Aase Olesen i, at det er nødvendigt, at folketinget ved, hvad der foregår, og det har jeg sagt nogle gange. Jeg er også enig i, at de etiske komiteer måske godt kan figurere i en lovgivning på en anden måde, end det foregår i dag.

Jeg vil i øvrigt sige tak for tilslutningen til det etiske råd. Jeg har sagt, hvad jeg mener om uafhængigheden af den siddende regering. Jeg mener, der er nogle aspekter, som vi bliver nødt til at drøfte, og som man i hvert fald bliver nødt til at gøre klart for dem, der har det synspunkt. Jeg deler ikke synspunktet.

Fru Aase Olesen sagde, at der er flere ministerier involveret i disse ting. Ja men den koordination kan man nu godt foretage, uden at et sådant råd sidder direkte under folketinget. Meningen med rådet er, at det skal rådgive og vejlede, at det skal skabe debat, og at det skal følge udviklingen og give en årlig redegørelse til folketinget med råd og vejledning om, hvornår det er nødvendigt at lave en eventuel lovgivning. Jeg er helt enig i fru Aase Olesens opdeling af, hvordan en lovgivning skal se ud. Der er ting, vi ikke kan acceptere, sagde fru Aase Olesen; der er andet, vi ikke har betænkelighed ved, og der er noget, vi må følge nøje, bl.a. gennem et etisk råd. Det synes jeg var en meget fin tredeling.

Fru Birgith Mogensen spurgte konkret, om alle kvinder fra hele landet kan være med i forsøgene med reagensglasbørn. Ja, det kan de i princippet, men vi kan jo ikke forhindre, at en amtskommune skønner, at der her i så høj grad er tale om forsøg, at de ikke vil betale for det. Det må være amtsrådets egen vurdering, og så kan vi mene om den, hvad vi vil. Men man skal være opmærksom på, at der er 400 mennesker på venteliste til disse reagensglasforsøg. Jeg tror, vi har haft ét barn som resultat af 70 forsøg.

Det bringer mig til at gøre en almen bemærkning til de mennesker, som føler, at deres problem er løst med mange af disse teknikker, når bare ministeren og folketinget vil give nogle flere bevillinger. Det er de ik-

[Indenrigsministeren]

ke; der følger så mange psykiske og andre problemer med alle disse undersøgelser, alle disse forhåbninger, alle disse ønsker, man nu har om, at éns problem lettes. Derfor kan jeg ikke lade være med en gang imellem at sige til nogle af de kvinder, som jo også bestormer mig: forsøg, om ikke adoptionsvejen var en mere farbar vej end alle de forsøg, som på mange måder, selv om vi havde penge nok, ikke kan indfri jeres forhåbninger. Derfor er jeg glad for i redegørelsen efter aftale med justitsministeren at kunne skrive, at justitsministeren vil sørge for at administrere adoptionslovgivningen så liberalt som muligt.

Jeg var glad for hr. Lengers bemærkninger om redegørelsen. Det har, som jeg sagde før, været utrolig svært, og jeg vil gerne have lov at sige almenmenneskeligt, at jeg søreme også har gjort mig umage med den, så jeg var glad for netop ordet »umage«.

I øvrigt skal jeg sige tak til hr. Lenger for et sobert indlæg; jeg var ikke enig i det alt sammen, men jeg var enig i en del af det, der blev sagt, og jeg synes i hvert tilfælde, det er vigtigt, når vi diskuterer tingene, at man kan mærke umagen, om jeg så må sige. Jeg er meget enig i, at der til rådgivning og vejledning hører, hvilke hjælpemuligheder man har, hvis man vælger at føde et handicappet barn. Det tror jeg i meget høj grad mangler i dag.

En række af de problemer, hr. Lenger i øvrigt nævnte, kan det etiske råd følge, og det er netop tanken, at det skal følge dem. Jeg er også enig med hr. Lenger i, at folketinget ikke skal komme halsende bagefter; det er netop derfor, vi overhovedet har taget denne debat op.

Min taletid er udløbet, og det beklager jeg. Til hr. Steffensen kan jeg sige: tak for takken, og så vil jeg tilføje en personlig tak for det smukke indlæg. Jeg har sagt lidt om adoption, og jeg er meget enig med hr. Steffensens afsluttende bemærkning derom. Netop vanskeligheden ved at svare på spørgsmålet, hvad der er et godt liv, viser, at den debat, vi har ført i dag og skal føre videre frem, ikke er firkantet, men er så vanskelig som nogen.

(Kort bemærkning).

Helle Degn (S):

Ministeren virker lidt rystet, og det kan jeg godt forstå, for jeg synes faktisk heller ikke,

at hendes redegørelse giver svar på det, som vi alle sammen har brug for at en minister med sit apparat gav folketinget nogle bud på, nemlig hvordan vi kommer af med hemmelighedskrammeriet, og hvordan vi kommer videre, så vi får en egentlig folkelig indsigt og medindflydelse på dette område og ikke kører videre, sådan at ekspertvældet bare kan ekspandere. Det er det, som ministeren burde give os nogle vurderinger af.

Ministeren tillod sig også at sige, at hun, hvis hun skulle være en lille smule fræk, ville sige, at indlæggene vidnede om, at der var nogle, der ikke havde læst redegørelsen. Jeg synes, det er under lavmålet for en minister at argumentere på den måde.

Ministeren burde hæfte sig ved, at hun har stillet forslag om et råd, men ikke præcist har beskrevet dets kompetence, kun sagt, hvad det ikke må beskæftige sig med. Men netop noget af det, det ikke må beskæftige sig med, er noget af det, det er allervigtigst at få en større åbenhed og indsigt i og debat om, sådan at debatten i offentligheden, i aviser og på møder, kan hvile på et mere kvalificeret grundlag. Jeg synes heller ikke, debatten om 14 dages grænsen for forsøg med fostre hviler på et kvalificeret grundlag for folketingets medlemmer, for den hviler kun på det, vi hver især har kunnet erfare. Vi har brug for et kvalificeret beslutningsgrundlag, og det kunne vi få, hvis ministeren ville være en smule mere åben for, at der blev etableret et kvalificeret råd, en kommission, et nævn, eller hvad vi skal kalde det, som kunne debattere disse spørgsmål med offentligheden; det er der brug for.

Ministeren siger, at det er forfærdelig vanskeligt, og at hun gerne ville diskutere med folketingets medlemmer, at vi nu fik et råd, en kommission eller et nævn under folketinget. Ja, det er nyt, og det er de teknologivurderingsnævne også, som vi i øvrigt i folketinget arbejder med. Vi står over for så mange nye områder og skal træffe nogle vidtgående beslutninger, og derfor er vi også nødt til at strukturere vores debat og vores information på nogle nye måder.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Vi er alle i kamp med minutterne i dag – selv ministeren – men jeg må sige, at det slet ikke var min mening at gøre ministeren så

[Margrete Auken]

vred, at jeg skulle have en irettesættelse. Dernæst vil jeg sige med lige så megen blidhed i stemmen, som jeg kan: jeg har også gjort mig megen umage, fantastisk megen umage. Jeg har talt med en masse folk og har tænkt mig mægtig godt om, og jeg er altså ikke klogere, end jeg er. Jeg er for dum til at leve de steder, hvor det vage og det uforpligtende gælder. Jeg kan ikke leve af velviljen.

Jeg synes også, at ministerens redegørelse var meget sympatisk – det tror jeg også jeg sagde – men når man går ned i de ting, der står i den, opdager man, at ministeren har beskrevet sin nød meget godt: hvad er det, der sker, hver gang man kommer til at tænke konkret over normer og etik? Ja, så går det galt. Det er netop det, vi andre erfarer masser af gange. Når man er ude i den berømte folkelige debat, reagerer folk jo sådan, at de ikke vil finde sig i, at vi står og siger på den ene side og på den anden side og mjø, vi skal jo også passe på, det er også for meget, og vi skal i hvert fald ikke osv. Det vil de ikke gå med til. De kommer med konkrete eksempler, og så er vi på den. Så er der ikke nogen smutveje ud af det ved at henvise til den hvidkittede forskning: De kan altid trykt henvende Dem til Deres læge. Det var dér, jeg kom ind på den hvidkittede forskning, for det var det sted, jeg kunne opleve et konkret budskab i redegørelsen. Som jeg sagde, tror jeg ikke, det var ministerens klo; det var en anden klo, jeg så i den. Jeg citerede faktisk adskillige steder i ministerens redegørelse og vil egentlig frygtelig gerne have svar på det; det kan godt være, jeg ikke kan få det nu, men så ved anden lejlighed. I indledningen står der, at vi både har hensynet til vores menneskesyn og hensynet til den fri forskning som to adskilte ting. Der står, at vi som det første skal genskabe tilliden mellem den lægelige forskning og befolkningen. Umiddelbart efter står der, at befolkningen er ligestillet med forskningen. Det er de steder, jeg reagerer tordnende på, for disse vidunderlige forskere må også ud at møde folk, der bliver konkrete, så der bliver flosser i kanten af det, vi troede var vores normer, og så må vi altså gøre noget ved dem, for så er de forkerte.

Hanne Andersen (S):

Ministeren fremsatte nogle spørgsmål og gav udtryk for forundring. Jeg vil gerne sige om den offentlige debat, at det blandt de

mange artikler og kronikker oftest har været eksperter og højtuddannede kronikører, der har debatteret; det var kun i spørgsmålet om rugemødre, menigmand kom til at præge debatten.

Vedrørende råd og vejledning henviser ministeren til et bestemt sted i redegørelsen. Ja men vi synes, det skulle stå ved hver eneste problemstilling, at der var brug for råd og vejledning.

Vi synes ikke, der er grundlag nok i den debat, der nu er ført, og i den rapport, der foreligger, til at tage beslutning. Vi synes heller ikke, at det er nok, vi fortsætter med at læse os skæve i hovedet på rapporter og udenlandsk litteratur, og hvad vi ellers kan finde frem; vi må have kulegravet sagen noget mer, og vi må have mere oplysning, som vi har har sagt hele tiden.

Der er ikke kun forskel på ordene, når vi taler om kommission, og når andre taler om det råd, der er omtalt i rapporten. Vi siger, at der skal afgives delrapporter; vi skal naturligvis ikke vente til 1989 med at skabe den nødvendige lovgivning; delrapporterne skal bl.a. være med til at skabe grundlag for, at vi får lovgivningen på rette tid og sted.

Åbne møder og informationspligt, herunder også at sekretariatet skal ansætte en informationsmedarbejder, er nødvendigt for at få informationen ud. Vi synes somme tider, at det er enkelt at få informationen i debatter, men i virkeligheden er det ganske svært at få hele informationen ud.

Hvad angår placeringen og nedsættelsen af kommissionen, synes vi, det kunne være rart, at ansvaret lå hos folketinget. Modellen er også set, som fru Helle Degn nævnte det, i forbindelse med teknologivurdering. Kommissionen skal også hele tiden stille forslag til fornyelse af sit kommissorium, så kommissionen ikke bliver sat uden for muligheden for at bedømme den nye udvikling, som vi forudser hele tiden vil komme. Kommissionen skal også afslutningsvis afgive indstilling om, hvorvidt den skal fortsætte eller der sker en anden fortsættelse, men vi synes, det er vigtigt, at der selv med delrapporter bliver en afgrænsning af denne kommissions arbejde.

Vi har været glade for debatten og for, at mange har givet tilslutning til, at nedsættelsen af en kommission bør ske i folketinget. Vi synes, det vil være spændende fremtidig at skulle debattere disse spørgsmål, så vi i

[Hanne Andersen]

enighed kan gøre os umage med at finde frem til en etik på disse områder.

Bjørn Elmquist (V):

Jeg skal først gøre et par ganske korte bemærkninger om forsøgene med fostre, befrugtede æg og forbindelsen over til abortdebatten. Jeg nåede slet ikke at blive færdig med det i min første omgang og kan naturligvis heller ikke nå det her.

Jeg har i diskussioner, som jeg har haft rundt omkring i landet om dette emne, været ude for læger, som har sagt følgende: ja men hvis I ikke vil have, at vi går ind på befrugtede æg, at vi ikke må destruere dem, at vi helt skal holde fingrene fra dem, så må I være klar over, at der vil komme en lægereaktion for så vidt angår det at foretage aborter; så vil vi fortælle, hvor ubehageligt det er for os, hvor belastende det er psykisk og for vor moral, vor etik, at foretage noget sådant.

Vi kan godt tage det ad notam, men jeg synes ikke, vi skal lade os skræmme af det; vi bliver nødt til at foretage en afvejning. Jeg vil alt andet lige mene, at retten til liv og det krav om beskyttelse mod indgreb, som et foster har for så vidt angår et normalt svangerskab, må falde på et tidligere tidspunkt, når det drejer sig om laboratoriesituationen, hvor der altså er tale om et befrugtet æg. Der er ikke den samme interessekonflikt, og der er ikke det samme berettigede krav i den situation, som når der er tale om et normalt svangerskab, hvor man godt kan sige, at det er kvindens krav om at bestemme over egen krop, som får prioritet fremfor fosterets interesse i at få lov til at blive født.

Jeg var meget tilfreds med at høre det, som fru Alice Faber refererede fra sin gruppe, nemlig at man hos SF åbenbart var indstillet på at foretage en vis jævnføring. Der var nogle af medlemmerne, sådan måtte jeg forstå det, der mente, at man kunne jævnføre de første 14 dage i laboratoriesituationen med situationen ved det normale svangerskab, hvor man siger, at abort kan foretages i de første 12 uger eller 3 måneder, altså at der kan være en vis parallelitet dér. Det var måske noget, man kunne lade sig inspirere af.

Jeg vil dernæst gøre et par bemærkninger om sammensætningen af det råd eller den kommission, der har været talt noget om, og allerførst fastslå, at jeg synes, vi skal passe på ikke at glemme de internationale aspekter

i denne sag. Dette er jo ikke en rent dansk problemstilling. I folketinget beskæftiger vi os naturligvis med det inden for vore grænser, men det er et globalt emne. Jeg håber meget, at man fra regeringens side vil fortsætte lige så aktivt, som man har gjort indtil nu, med at deltage i den særlige ad hoc-ekspertkomité, som er dannet under Europarådets ministerkomité, hvor man viderebehandler den anbefaling, den rekommandation, som jeg foreslog, og som vi vedtog i enstemighed i januar 1982. Jeg mener, det er af stor betydning, at vi fastholder denne parallelitet i udviklingen ikke alene i de europæiske lande, men også meget gerne til anden side. USA er med som observatør i denne gruppe.

Jeg synes, at den model, som man her har bevæget sig ind på fra socialdemokratisk og radikal side, bryder med traditionerne. Jeg har uden held prøvet på at komme i tanke om andre tilfælde, hvor vi kan sige, at der oprettes et råd eller en kommission, eller hvad det nu er, helt uafhængigt af en regering. Socialdemokratiets model forekommer mig nærmest at være en hybrid, hvis jeg må bruge det udtryk, for det er folketinget, der skal nedsætte det, men derudover skal kommissionen fremkomme med forslag til eventuel lovgivning over for den minister – det vil sige uden om folketinget – som det pågældende område henhører under. Det synes jeg er en mærkelig konstruktion, men jeg er meget indstillet på, at vi kan drøfte disse ting nærmere. Jeg synes, det må være ganske vigtigt, at vi har en minister, som vi kan lægge den ene og den anden opgave på, og det var sådan set den opgave, som indenrigsministeren påtog sig før. Det er rart at have en, man kan sende i byen, en, man kan skubbe til, når det er nødvendigt.

Alice Faber (SF):

Ministeren nævnte de problemer, der var, når man skulle definere, hvilke normer der lå til grund for de forskellige beslutninger, og hr. Bjørn Elmquist kom også ind på det i forbindelse med det, jeg sagde var begyndt at smuldre for mig, nemlig den frie abort og retten til at lave forsøg på fostre i de første 14 dage, og på den debat, vi har haft i SFs gruppe.

Vi er en del, der, selv om vi går ind for fri abort, stadig væk har problemer med tanken

[Alice Faber]

om at lave forsøg på fostre i de første 14 dage. Det har jeg også haft indtryk af at der er mange ude i befolkningen der har. Jeg vil ikke lægge mig fast på, hvornår det befrugtede æg er et menneskeligt individ, men jeg synes, det er utrolig vigtigt, at vi er meget forsigtige, og at vi får debat om det i befolkningen.

Jeg er meget enig med fru Hanne Andersen i, at den debat, der har været i hvert fald i aviserne, har været ført af teknikerne og de intellektuelle, men vi er mange, der har haft debatter ude på folkehøjskolerne og i efterskolerne, og dér har det været svært at få debatten om brugen af befrugtede æg i tiden fra 1 til 14 dage i gang, for folk er vejet tilbage og har sagt, at de er bange, fordi de ikke ved, hvad de skal sige; de mangler det apparat, som hedder etiske normer. F.eks. siger vi, at vi allesammen er imod hybrider eller befrugtning over artsgrænserne. Ja men Walther i England har dog bedt om at få lov til at lave forsøg med at implantere befrugtede æg i dyr for at finde ud af forplantningsteknikken dér, altså for at finde, hvad der er årsagen til, at de ikke sætter sig fast på livmoderen. Allerede dér er vi ude at svømme, og det spørgsmål kan vi blive stillet over for i morgen. Vi er nødt til at finde ud af, hvad det er for nogle normer, der ligger bag det, vi siger ja til og nej til. Dér synes jeg vi mangler meget, og det var derfor, jeg gav udtryk for, at vi kunne have haft brug for noget mere i ministerens redegørelse.

Jeg blev ikke rigtig færdig med min ordførtale, og det vidste jeg også godt jeg ikke ville blive, og ministeren gav også udtryk for, at der har været problemer med at nå det hele. Det synes jeg også gælder redegørelsen, den virker måske lidt rodet, fordi der skal så meget med, men at den er meget søgende, synes jeg er godt.

Ministeren gav imidlertid udtryk for, at der stod noget om rådgivning, men så vidt jeg har kunnet skimme igen, synes jeg kun, der står noget om rådgivning til myndighederne, og det, vi har været inde på, er rådgivning til de mennesker, der er udsat for disse teknikker. Mange af disse mennesker er udsat for nogle følelsesmæssige konflikter, og jeg synes, det er katastrofalt, at der fokuseres så meget på teknikkernes heldige udfald og så lidt på de menneskelige problemer, det giver kvinderne især at deltage i forsøgene.

Om fostervandsprøver gives der meget forskellig rådgivning fra område til område. En kvinde har således fortalt mig, at hun fik oplyst, at hendes ventede barn ville blive mongol, og at hun derfor skulle møde mandag morgen til abort. Jeg synes, vi må kræve, at der gives rådgivning om muligheden for at klare børn med forskellige handicap og om samfundets hjælpemuligheder.

Den første reagensglasmoder giver udtryk for i et interview, at forældrene i den grad er henvist til at dele lægernes jubel over teknisk kunnen, mens de enorme belastninger af følelsesmæssig art, man udsættes for, overlades til kvinden – i bedste fald til manden med.

Jeg bliver nødt til det sidste minut af min taletid at tale om det etiske råd. Vi mener, at der skal laves et etisk råd, men vi er uenige i, at det skal underlægges ministeren. Vi må være sikre på, at oplysningerne ikke filtreres, før de kommer til folketinget og til befolkningen. Vi er ikke altid tilfredse med de oplysninger, vi får fra ministrene, kan jeg samtidig tilføje; derfor skal rådet efter vores opfattelse direkte underlægges folketinget, og det skal have eget sekretariat og egen økonomi. Der skal også være pligt til at oplyse befolkningen om udviklingen, om rådets uenighed, og der skal være penge til at lave oplysningsmateriale af forskellig art.

Rådets sammensætning bør være udpeget personligt af folketinget efter vores forslag, men vi vil meget gerne diskutere at få folk med speciel ekspertise inden for teknikkerne med. Teknikkerne er ikke det vigtigste i den rådgivning, som rådet skal foretage over for folketing og befolkning. Efter samspil og debat mellem rådet og befolkningen og folketinget laver folketinget reglerne. Selvfølgelig skal der være mindst ligelig kvindelig repræsentation, men jeg er nok enig med de fleste i, at der skal være flere kvinder end mænd.

Som sidste ting vil jeg sige, at det er vigtigt, at vi også følger med i, hvad der sker inden for den veterinære forskning, for dér begynder nemlig vores grænser at skride.

Endelig skal jeg blot sige, at jeg er ligeglad med, om det kommer til at hedde udvalg eller kommission.

Aase Olesen (RV):

Jeg sluttede mit første indlæg med at omtale den reviderede Helsinki-deklaration fra

[Aase Olesen]

1975, hvor man i et af punkterne siger, at der ikke må laves forsøg og forskning, hvor der lægges mere vægt på hensynet til forskning og samfund end til forsøgspersonens velfærd. Det, der bekymrer mig, er, at vi nu formentlig kommer ind i en udvikling, hvor vi rent faktisk kan blive nødt til at tage mere hensyn til samfundet i bredeste forstand end til enkeltindividet. Det, jeg tænker på, er, at en restriktiv lovgivning om tekniske detaljer vil føles uretfærdig f.eks. af dem, der ikke kan blive behandlet for barnløshed, medens andre måske tidligere har kunnet det, men at vi kan være nødt til det af hensyn til samfundet og de videre perspektiver. Derfor kunne man måske diskutere, om vi til sin tid kommer til at lovgive eller regulere på en anden måde, og dér tænker jeg på for nu at knytte an til noget af det, fremskridtspartiets ordfører sagde, hvor hun hele tiden pukker på forældrenes frihed og rettigheder, at vi nok kommer til at interessere os mere for den ny slægts eller afkommets rettigheder.

Ministeren omtalte retten til at være forskellig, som blev nævnt af venstres ordfører. Man kunne også spørge, om vi måske kommer til at statuere, at vi har ret til at have en umanipuleret arvemasse. Man kunne spørge, om det på et tidspunkt bliver nødvendigt – og jeg sætter med vilje spørgsmålstegn ved det – at bestemme, at vi ikke må have mere end to forældre, i hvert fald arvemæssigt, for sådan som reagensglasteknikken nu udvikler sig, kan man altså godt med vikariatmødre komme i den situation, at vi i hvert fald har tre moderfigurer og et par faderfigurer.

Endelig kunne man spørge, om det måske til sin tid bliver nødvendigt at statuere, at et menneske har ret til at være led i en kæde, altså det, man til daglig kalder en slægt, for det er vel egentlig det, vi vil være i stand til at løfte os ud af, hvis vi kører videre i denne teknologi.

Der er en anden ting, jeg gerne vil påpege, men som jeg ikke nåede i mit første indlæg, og det er, at vi med de nye teknikker allerede har taget hul på en udvikling, der betyder eksperimenter med befrugtede æg – der er nogle ordførere, der taler, som om det ikke er foregået – men vi har også bare dermed fortsat en udvikling, som længe har været i gang, nemlig en hospitalisering af menneskelivets højdepunkter: død, fødsel og nu altså også undfangelse. Bonner er allerede citeret

her for at sige, at sex er morsomt, men måske ikke den bedste måde at lave mennesker på. Hvad nu, hvis det nu også bliver sådan, at vi på et tidspunkt kan finde den påstand, at en menneskelig livmoder er for primitivt et organ til at være basis for et nyt menneskeliv? Det kan være, at det er mere sikkert, mere kontrollabelt at frembringe børn på anden vis. Jeg synes, det er nogle af disse perspektiver, vi må have med ind, når vi skal vurdere etikken i disse spørgsmål. Det er sagt, at etik ikke ændrer sig. Nej, men holdninger ændrer sig, det kan vi konstatere hos os selv, når vi diskuterer hospitalsfødsler, hospitalsdød og aborter i øvrigt også.

Dernæst vil jeg gerne svare på det, som ministeren spurgte mig om, nemlig om vores holdning til dette uafhængige råd, og hvorfor det skulle være uafhængigt af ministeren. Ministeren spurgte mig, om vi ville have haft samme holdning til det spørgsmål, hvis der var tale om en anden regering. Uden i øvrigt at ville granske det radikale venstres gruppes hjerner, lever og nyrer vil jeg sige, at jeg vil tro, det er denne hårdt prøvede gruppes kendskab til andre regeringer, der gør, at vi ønsker, at en minister ikke skal have nogen instruktionsbeføjelser over for dette råd – skal vi sige det sådan. Det er måske det, der er det helt afgørende. Vi ønsker ikke at tage ansvaret fra ministeren for det samlede sundhedsvæsen, og det sagde jeg også. Det etiske råd og det centrale videnskabelige råd må fortsat ligge i sundhedsvæsenet, og dér ved vi godt hvor svært det er at komme igennem, men hvad angår lovgivningen på disse meget svære og helt nye områder, ønsker vi ikke at hverken den nuværende eller en kommende regering har nogen som helst instruktionsbeføjelser i det arbejde, der skal gøres.

Lenger (VS):

Jeg nåede ikke i mit første indlæg at kommentere det socialdemokratiske forslag, og det vil jeg derfor gøre nu. Der er efter vores opfattelse en lang række gode tanker i det, f.eks. det foreslåede kommissorium, sammensætningen af kommissionen og åbenheden omkring den, så hvad det angår, synes vi meget godt om det. Men det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi i den seneste tid har oplevet nogle ret uhyggelige eksempler på, hvad kommissioner også kan bruges til.

[Lønger]

Jeg tænker bl.a. på den kommission, der har skullet undersøge arvelovgivningen, og den kommission, der arbejder inden for kriminalpolitikken, hvor vi havde problemet, da folketinget blev stillet over for et forslag om løn til fangerne i vores fængsler, og hvor der var en meget bred positiv holdning. Der oplevede vi alene med henvisning til dette siddende udvalg, at det blev brugt til passivitet i stedet for at blive brugt til, at der faktisk skulle ske noget.

Det er et generelt problem, men jeg tager det frem alligevel i relation til det socialdemokratiske forslag her, fordi jeg synes, det er uklart, når man ser bemærkningerne til forslaget, om kommissionen skal træde i stedet for ethvert andet initiativ eller det er sådan, at der udmærket kan komme konkrete lovgivningsinitiativer bl.a. på de områder, som ministeren har foreslået, hvor beskedne de end er, men hvor der dog måske kunne komme lovgivningsinitiativer, mens kommissionen arbejder. Hvis vi kunne få sikkerhed for, at kommissionen ikke vil blive brugt som en dårlig undskyldning, hver eneste gang der skal ske noget, vil vi være betydelig mere positive over for forslaget, end hvis den skal være en erstatning for alle andre beslutninger på dette område.

Dernæst vil jeg gerne vende tilbage til den ordveksling, der var tidligere i dag mellem hr. Bjørn Elmquist og fru Margrete Auken. Hr. Bjørn Elmquist bevægede sig jo, som han selv sagde, lidt ud på glidebanen, og det skal han såmænd ikke høre noget ondt for, for det er jo meget let at komme til det. Man bevæger sig ud på glidebanen, hver eneste gang man gør en undtagelse fra det princip, man lige ganske udmærket har fastlagt, og det var også det, hr. Bjørn Elmquist gjorde, da han talte om, at nok skulle der ikke gøres indgreb, men så kunne man alligevel tænke sig, og så kom eksemplet med blødersygdommen – tænk, hvis vi nu kunne befri menneskeheden for blødersygdommen. Jeg kender ikke det udklip, som hr. Bjørn Elmquist citerede fra, men jeg ved, at de forsøg, der har været lavet med at helbrede blødersygdommen i USA, har været meget diskutabile. Man kunne vel egentlig godt forestille sig, at vi stod i den situation, at den eneste måde at fjerne blødersygdommen på var ved at sikre, at de børn, der havde mulighed for at få blødersygdommen, udelukkende blev piger. De

kan ganske vist være bærere af blødersygdommen, men den bryder ikke ud hos dem. Hvis det nu var vores eneste metode, står vi jo i en meget vanskelig situation, hvis vi skal vurdere, om vi vil gå så vidt, at vi vil hindre blødersygdommen i at bryde ud. Det er et af de vanskelige problemer, der er i det.

Men grunden til, at jeg tager hr. Bjørn Elmquists indlæg frem, er, at jeg egentlig gerne ville have lidt mere at vide om, hvad det var, hr. Bjørn Elmquist forstod ved livstruende sygdomme. Det var nemlig i forbindelse med begrebet livstruende sygdomme, at der kunne gøres undtagelser. Jeg forstod ikke helt, om de livstruende sygdomme skulle være sygdomme, der truede moderen eller barnet, men hvis det nu er barnet, de truer, hvornår skal de så være livstruende, for at hr. Bjørn Elmquists undtagelse kan træde i kraft? Skal det være sådan, at barnet trues af at skulle dø umiddelbart efter fødslen eller efter få år? Og hvad med forskellige former for muskelsvindsygdomme, hvor vi ved, at den typiske levealder er omkring 20-25 år? Ja, vi dør jo alle engang, men hvad forstod hr. Bjørn Elmquist ved livstruende? Hvor meget skal den sandsynlige død være forudsigelig, for at man kan tale om, at der her er en så livstruende sygdom, at hr. Bjørn Elmquist vil acceptere en dispensation fra det i øvrigt udmærkede princip, som hr. Bjørn Elmquist gjorde sig til talsmand for?

Jeg skal ikke bebrejde hr. Bjørn Elmquist, at han, som han selv sagde, gik ud på glidebanen, og jeg synes også, det er nogle vanskelige spørgsmål at beskæftige sig med, men jeg bed meget mærke i udtrykket »livstruende sygdomme«, og derfor er mit spørgsmål nok snarere stillet af nysgerrighed end for at få hr. Bjørn Elmquist videre ud på glidebanen.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Nu er det ikke helt så glat som i morges, så jeg kan godt forsøge mig. Jeg tror også, det har værdi, at vi udfordrer hinanden på denne måde, for ellers bringer vi ikke debatten nogen vegne, og jeg tror i hvert fald, jeg selv er blevet klogere af debatten i dag. Jeg håber, det gælder os alle sammen.

Det, jeg tænkte på, var ikke moderen, det var barnet og dets fremtidige afkom, for kriteriet i dette skal være, at det er genetisk be-

[Bjørn Elmquist]

tingede sygdomme, som barnet selv vil blive ramt af, og som barnets afkom – hvis vedkommende når at reproducere sig videre – også vil kunne blive ramt af.

Udtrykket livstruende er et i anførelses-tegn politisk udtryk. Jeg tror ikke, det er noget, man kan fastlægge lægevidenskabeligt, men hermed være ikke sagt, at det er politikerne, der skal fastlægge begrebet. Det er imidlertid et gummibåndsbegreb, og derfor er der meget, meget stor risiko for, at man bevæger sig ud på glidebanen, det er helt korrekt.

For så vidt angår det med blødersygdommen – jeg skal nok låne mit udklip ud bagefter – så var der ikke tale om at hindre, at drengebørn, der kunne føre sygdommen videre og selv komme til at lide af den, skulle aborteres. Nej, det, der var tale om, var en reparation af det mandlige X-kromosom, der har vist sig at være ekstraordinært langt. Som der står her i artiklen: »som man skulle reparere på og erstatte med et andet mandligt X-kromosom af naturlig længde«.

Steffensen (KrF):

Det er bare en enkelt bemærkning til ministeren her til sidst.

Alle har været enig om i dag, at det er godt, at vi har haft denne debat, og det synspunkt er jeg meget enig i. Jeg er også meget enig i, at det nu er vigtigt, at debatten kan fortsætte ude i befolkningen, og en af forudsætningerne for, at det kan ske, er, at folk har mulighed for at få fat i »Fremskridtets pris«. Når jeg nævner det, er det, fordi jeg er blevet konfronteret med et par tilfælde, hvor nogle mennesker gerne ville låne denne bog på biblioteket, men dér har man måttet sige til dem: vi har kun ét eksemplar, og vi kan desværre ikke skaffe flere foreløbig. Vi kan skrive den op, og så kan du få den som nr. 25 eller 32, eller hvad det nu var for et tal. Det kunne måske være et problem for nogle, at de ikke kan få dette materiale. Jeg ved nok, at de kan købe det, men det koster immervæk en del penge, og spørgsmålet er, om ministeren har nogen mulighed for at sørge for, at dette dokument, som »Fremskridtets pris« er, lettere end via bibliotekernes anskaffelsessum – jeg må jo forudsætte, at den er årsagen til, at man ikke har flere – kunne komme ud til befolkningen.

Indenrigsministeren (Britta Schall Holberg):

Fru Helle Degn efterlyste nogle mere konkrete bud i redegørelsen, f.eks. hvilken kompetence rådet skal have. Må vi få nogle flere konkrete ting, sagde hun. Det synes jeg egentlig er utroligt.

Jeg vil godt sige lidt om, hvordan hele dette arbejde har været lagt til rette. For det første, som jeg startede med at sige, følte regeringen, at denne debat var så vigtig, at det nu var nødvendigt, at vi tog den op, og at vi fik den flyttet ned i folketinget. Vi startede derfor med at lave en høring på rigshospitalet, hvor fru Helle Degn sikkert var til stede, i hvert tilfælde var der en række folketingsmedlemmer foruden alle mulige andre. Jeg tror, det var sådan, at dørene stod og flappede, fordi vi ikke kunne være der alle sammen.

Derefter sagde vi: på denne høring var konklusionen, at man gerne ville have et udvalg, der så på disse ting og lavede en betænkning. Denne betænkning blev lavet, i øvrigt på rekordtid, det har taget et halvt år, hvilket jeg også herfra gerne vil have lov til at tage hatten af for. Det viser nemlig, at sådan et udvalg godt kan arbejde hurtigt.

Derefter lagde vi vægt på og timede det sådan, at der, efter at »Fremskridtets pris« var kommet, var et halvt år til debat på grundlag af denne bog, en debat, som har været ført alle steder, ikke alene i aviserne, men i præstegårde, i foredragsforeninger, alle mulige steder har både udvalgets medlemmer og andre folketingsmedlemmer debatteret disse ting sammen med almindelige, om jeg så må sige, foredragsholdere, som har påtaget sig denne opgave, og som har interesseret sig for emnet. Der har altså været cirka seks måneders debat.

Herefter var det tanken, nået hertil, hvor vi er i dag, at debatten ligesom skulle sidde fast i ministerens og regeringens øren, når denne redegørelse skulle skrives, og give anledning til nogle spørgsmålstegn naturligvis og en opsummering af, hvad vi hørte på høringen. Derfor er redegørelsen lavet på den måde, den er.

Jeg har også gjort lidt ud af at fortælle, at jeg ikke har lyst til at være Vorherre. Jeg tror også, folketinget ville give sig til at le, hvis jeg havde stillet mig an som mere vorherreagtig, end jeg har tilladt mig i redegørelsen.

[Indenrigsministeren]

Jeg mener, det er meget nødvendigt, at også den afspejler, at her er ministeren og regeringen ikke skråsikre. Det er regeringen og ministeren ikke, for det kan vi ikke være. Det er folketinget heller ikke. Det kan vi jo tydeligt høre i debatten her også. Derfor er det desværre ikke muligt i en sådan redegørelse at give en facitliste, for der er ingen af os herinde, der er i stand til at levere facit. Derfor er redegørelsen lavet, som den er lavet.

Det, der skal ske nu, er, at vi kraftigt opfordrer til, at man bruger seks måneder til en debat rundt omkring i landet, og at vi derefter – og det har vi nøje timet, da vi startede dette – lægger an til en lovgivning i efteråret på de områder, der skal lovgives på. Dermed synes vi, vi har givet mulighed for, at man efterhånden kan nærme sig en form for afklaring. Det har været arbejdsmåden, og derfor er redegørelsen lavet så åbent, som jeg faktisk er glad for at man har sagt den er.

Fru Margrete Auken siger – og det udtrykker lige netop det, vi står i: »Så er vi på den, når vi står ude i forsamlingshusene og folk siger: må vi så få et facit, fru Margrete Auken!« Så må fru Margrete Auken sige: ja men jeg er jo også kun et menneske. Og så er det ærgerligt, at man ikke har et eller andet facit, så man kan sige: nu skal I bare høre her, folketinget har lige udtalt sådan og sådan om dette spørgsmål. Men det kan vi ikke, og det er egentlig meget karakteristisk, at fru Margrete Auken siger, som hun gør, for i virkeligheden er det gået gennem debatten her i dag, at vi vil så gerne have lægmænd med i debatten, vi vil også gerne have nogle kvalificerede forudsætninger for et facit, men vi vil ikke acceptere forskerne eller dem, der kan levere det kvalificerede bud, og det er vel vanskeligheden, at vi står lige i brændpunktet mellem lægmanden – det almindelige menneske – og forskeren, hvor vi må tage denne diskussion op. Jeg synes, det var så præcist udtrykt, det, fru Margrete Auken sagde her: »så er vi på den.«

Det er vi, og det fører mig så hen til fru Hanne Andersen, der siger, at vi må have kulegravet noget mere. Det er vel også en almenmenneskelig betragtning, at når man ikke rigtig kan få hold på noget, så siger vi: vi må kulegrave det lidt mere, vi må nedsætte en kommission. Det er jo den almindelige måde, folketinget arbejder på, og det er jeg en lille smule reserveret over for, for som hr.

Lenger var inde på det: bare vi så ikke sider og kulegraver, så vi slet ikke får nogen ende på noget af det. Vi kan ikke blive ved med at gå som katten om den varme grød, for i mellemtiden sker der en udvikling, og vi har alle sammen her i dag givet udtryk for, at der er nogle ting, vi bliver nødt til at have styr på.

Så siger fru Hanne Andersen, at efter hver eneste problemstilling skulle der stå: her må rådgives og vejledes noget mere. Nu skal jeg forklare, hvor vanskeligt det er at lave en sådan redegørelse. Man vil lægge mærke til, at denne redegørelse er meget tæt trykt, den er næsten ikke til at læse. Grunden er almenmenneskelig. Det er ganske simpelt ikke til at få et så stort emne placeret inden for de af folketinget tilladte udmålte linjer, og det er en af grundene til, at der ikke hele tiden står: Her må noget mere rådgivning og vejledning til. Det kunne der ellers være god grund til. Jeg kan i øvrigt fortælle, at denne redegørelse i første omgang var over dobbelt så lang, som den er i dag, så noget skulle der luges ud, men jeg er enig i – og det vil jeg godt understrege herfra – at rådgivning og vejledning er en af de virkelig væsentlige ting, vi diskuterer her.

Så vil jeg samtidig sige til fru Alice Faber, at der kan sikkert nok nævnes nogle eksempler på, at rådgivning og vejledning har været dårlig, men jeg vil retfærdigvis også herfra sige, at der også har været nogle mennesker oppe hos mig i ministeriet, som har fortalt, hvilken fantastisk rådgivning de har fået i forbindelse med de overordentlig store problemer, de har stået med. Så heller ikke dette er nok entydigt.

Så er der spørgsålet om forsøg med fostre de første 14 dage. Jeg foreslog, at vi fandt en anden, hvad skal vi sige, overgrænse, og vi diskuterede det lidt, men jeg er enig med fru Alice Faber i, at folk viger tilbage for den diskussion, fordi de er bange for, at alting flyder. Det har vi jo alle sammen inden i os. Jeg tror aldrig, vi bliver færdig med den debat, som vi fører her i dag – det var fru Aase Olesen også inde på – også fordi vores normer ændrer sig og verden hele tiden udvikler sig, og vi bliver nødt til at acceptere, vi bliver nødt til med vores hoveder at prøve at tage stilling til nogle af disse ting.

Jeg er som hr. Lenger også bange for reparationer af gener og kromosomer. Det skur-

[Indenrigsministeren]

rer i mine ører, og det tror jeg ikke vi skal ind på, men jeg gør opmærksom på, at det er nødvendigt at forske i disse æg i et eller andet tidsrum, hvis man vil løse det problem, som hedder barnløshed.

Så er der spørgsmålet om det etiske råd. Det var fru Alice Faber, tror jeg, der sagde, at der er mange ting, der filtreres fra ministrene. Den polemiske bemærkning skal jeg lade ligge, men jeg vil gøre opmærksom på, at det er tanken, at dette råd, som er foreslået i redegørelsen, skal give en redegørelse til folketinget hvert eneste år om, hvilke problemer man har beskæftiget sig med i det år, der er gået. Det skal altså give en årlig redegørelse. Desuden skal det stå for oplysning, det skal skabe debat, og det skal rådgive ministeren og hermed også folketinget. Jeg vil godt sige, at det er meget lettere for ministeren og regeringen at fralægge sig ansvaret og sige: folketinget har taget ansvaret for dette store, voldsomme område. Så kan man læne sig tilbage og vente på, at man får besked om, hvad man skal gøre, fra folketinget. Det er i og for sig en ønskværdig situation for en minister, men det er af hensyn til folketinget ikke rimeligt og måske heller ikke af hensyn til ministeransvarligheden.

Endelig skal jeg til fru Aase Olesen sige, at jeg er ikke enig med hende i spørgsmålet om afhængigheden af folketinget eller af ministeren, men jeg må sige, at jeg tager hatten af for fru Aase Olesens formulering, den var elegant.

Endelig vil jeg sige tak for debatten her i dag. Vi i regeringen vil nu sætte os ned – det betyder også ministeren – og læse debatten igennem, for man får meget mere ud af det, når man sætter sig ned og læser, hvad der står i Folketingstidende til sin tid. Det vil jeg meget grundigt sætte mig ind i. Jeg håber så, at vi kan få en debat ude omkring igen. Jeg er meget ked af – og det ved jeg at også ordførerne er – at vi er i en situation, hvor vi ingen aviser har. Ordførerne fik udsat debatten til i dag og håbede så, at den dermed kunne mangfoldiggøres til alverden, men det kniber nok lidt. Vi må så håbe, at de, der sidder i logerne, vil gøre sig umage for at citere, hvad der er blevet sagt her i dag.

Jeg synes, det er meget vigtigt, at vi får debatten. Vi vil så lægge op til et lovforslag i efteråret, hvor også de tonearter, der kommer

ud af debatten her i dag, og det, vi skal høre i de kommende måneder, vil aflejlre sig.

Endelig skal jeg sige til hr. Steffensen, at »Fremskridtets pris« kan købes dels hos boghandlerne, dels i indenrigsministeriet. Hvis der ikke er eksemplarer nok, skal jeg sørge for, at vi får trykt et nyt oplag, men jeg vil ikke love hr. Steffensen, at vi gør det gratis, det har vi ikke råd til.

(Kort bemærkning).

Alice Faber (SF):

Jeg vil gerne lige rette en fejl, jeg kom til at sige før. Jeg er ikke ligeglad med, hvorvidt det bliver en kommission eller et udvalg. Jeg foretrækker et udvalg, og jeg foretrækker stadig væk et udvalg under folketinget. Jeg mener, at folketinget er lige så ansvarligt som en minister, så jeg har ikke nogen problemer med, at det ligger under folketinget. Jeg forestiller mig noget i lighed med ombudsmandsinstitutionen; den er jo også valgt af folketinget. Dette bliver så et udvalg, men lad os drøfte det, når vi kommer så langt.

Det, jeg egentlig tog ordet for, var for at komme med nogle kommentarer til debatten, for som vi var inde på før, har debatten, i hvert fald i aviserne, ligget på et niveau, hvor en del almindelige mennesker – lad os så bruge det forslidte udtryk, vi ved godt, hvad vi mener – har haft svært ved at deltage. Det, der er brug for, er, at nogle af de ting, som står i »Fremskridtets pris«, bliver fremstillet på en måde, så de er mere tilgængelige, for det er jo ikke hele »Fremskridtets pris«, der er lige tilgængelig for hele befolkningen. Vi har brug for noget materiale. Alle partier bliver vel ringet og skrevet ned af skoler og andre uddannelsesinstitutioner, som har brug for at få noget mere at vide, og som gerne vil vide noget om partiernes stilling til dette. Der er altså brug for noget materiale, og der er brug for nogle penge til en oplysningskampagne. Der er måske også brug for nogle flere film end lige »Fremtidens børn«, og jeg ville være utrolig glad, hvis ministeren ville afsætte nogle penge til det. Det synes jeg faktisk er utrolig væsentligt i forbindelse med debatten.

Det er rigtigt, at der også er rådgivning, der foregår på en rimelig måde, men den er så forskellig rundt omkring i landet, og specielt rådgivningen omkring reagensglasbørnene har jeg indtryk af at der er problemer

[Alice Faber]

med. Den er mere teknisk, end den er følelsesmæssig. Der burde altså afsættes nogle penge til rådgivning. Det er ikke nok at sige, at vi ønsker det.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Jeg ved ikke, hvordan ministeren reagerer, når hun »er på den«, men hvis hun gør det på den måde, som jeg næsten fik mistanke om, er den helt gal. Det, det gælder om, er i hvert fald ikke at rende uden for døren og gemme sig godt dér og så skubbe hele det hvidkitlede apparat ind foran sig og sige: så må vi hellere overlade det til forskerne. Jeg sondrer ikke mellem forskere og lægmænd, sådan som ministeren gør det i redegørelsen, og som ministeren også gjorde det i sit svar her. Nej, vi bliver desværre nødt til at gå ind og være, nu havde jeg nær sagt Vorherre, for det er den forbistrede opgave, vi får en gang imellem. Der er ikke et helle, der er ikke en by, der hedder Neutral i det her.

Jeg skal give ministeren et eksempel på, hvordan hun selv kan komme af sted med at prøve at lave det. Det er redegørelsens side 5, hvor der står øverst: »Reagensglasmethoden«, som jo kun er på sit allerspædste forsøgsstadium her i landet, ser jeg heller ingen etiske problemer i – under den forudsætning, at vi som hidtil nøje følger, hvordan de børn, der fødes, udvikler sig.« Her var to voldsomme etiske problemer, som næsten ikke var beskrevet. For det første kan jeg line en stribe etiske problemer op om reagensglasmethoden, og det er det, befolkningen gør, når vi er ude at snakke med den. Det er ikke almindelige mennesker, men mennesker, der tør snakke rigtigt med og tager os i øjenhøjde.

Derefter siger ministeren, at vi har lov til at kontrollere hinanden. Det er jo en ganske voldsom konklusion: nøje følge de børn – ja men hvem har givet ministeren lov til det? Det mener jeg ikke vi har vedtaget herinde på noget tidspunkt at vi må med nogen børn, og hvis det f.eks. er rigtigt, at man skal have en fostervandsprøve, hvis man er gået ind på det her, så er vi sandelig langt, langt inde i nordkoreanske tilstande.

Jeg vil godt give et par eksempler på nogle konkrete ting, man skal spille ud med, og som man er nødt til at spille ud med. Så kan man få bank; det bliver man tit klogere af. Det er betydelig bedre at konkretisere sig og

så høre, hvordan folk reagerer, for så har de en mulighed for at snakke med.

Positivlisten. Jeg er bekendt med, at man på kromosomlaboratoriet er klar med en checkliste. Jeg tror, det er på 200 afvigelser, man kan checke, og når vi så får moderkagebiopsien, er vi så ikke nødt til – det er her, folketetinget faktisk skal spille overdommer – at gå ind og lave sådan en liste? Er vi ikke nødt til det? Jeg spørger. Jeg mener i hvert fald, at befolkningen forlanger det af os, for den har ikke tillid til det hvidkitlede apparat, det kan jeg i hvert fald sige. Jeg mener, at vi som den bedste forudsætning her kan gøre det, at vi begynder meget, meget forsigtigt, og først når vi ser, hvad der kan lade sig gøre, udvider vi i stedet for at sige, at nu prøver vi det hele, og så først, når det går galt, kommer vi farende og gør noget ved det. Det er den metode, der er så forfærdelig farlig og bruges på så mange områder i øjeblikket.

(Kort bemærkning).

Helle Degn (S):

Ministeren siger, at jeg efterlyste en facilitet. Nej, det gjorde jeg ikke. Jeg efterlyste faktisk en opfattelse hos ministeren, som går på, at vi har brug for en tilsvarende proces som den, vi har set omkring energioplysningen, atomkraftdebatten. Vi har brug for, at den læge borger får en chance for på et kvalificeret grundlag at diskutere med om, hvad det er for nogle forsøg, hvad det er for nogle rammer, der skal foreligge for de forsøg, hvad det er for nogle behandlingsmetoder, hvad det er for nogle forskningsprojekter, der kører i øjeblikket. Vi skal have en chance for at vide, hvor vi vil sætte grænserne. Hvor skal der nogle lovgivningsmæssige reguleringer ind i systemet? Det er for mig at se at vende ansvaret på hovedet, når ministeren siger, at på den ene side vil vi gerne have lægmanden ind i debatten og på den anden side holde fagfolkene ude. Nej, det, der bliver sagt her i dag, er faktisk, at ministeren bør medvirke til at forpligte forskere og andre eksperter på dette område til at åbne dørene til laboratorierne og gøre rede for over for befolkningen, hvad det er, vi laver i øjeblikket, hvad der er af konsekvenser ved det, vi laver, og lad os så sammen i en offentlig debat tage stilling til, hvor vi synes der skal reguleringer ind. Det er den offentlighedsfase og -proces, der er brug for.

[Helle Degn]

Jeg synes, det er godt, at vi får lejlighed til at diskutere ministerens redegørelse i dag, og det får vi også det næste halve år, men fra nu af vil der strømme informationer om nye behandlingsmetoder, forsøg osv. hen over landet og også ude omkring os, og så kan vi ikke bare sige, at den proces er færdig, når der er gået et halvt år. Denne proces må fortættes, og der må være et instrument, et system, et apparat, der løbende giver befolkningen informationer, sådan at man kan tage stilling til, hvor vi synes vores samfund skal sætte nogle rammer.

(Kort bemærkning).

Lenger (VS):

Jeg har ligesom fru Margrete Auken undret mig over, hvorfor de mennesker, der ønsker at gøre brug af reagensglsteknikken, på forhånd i den standardformular, de får udleveret, skal skrive under på, at de vil acceptere, at der bliver foretaget fosterdiagnostik, men det er måske et spørgsmål, som ministeren ved en eller anden lejlighed kan give en fornuftig forklaring på.

Grunden til, at jeg tager ordet, er, at ministeren nu to gange har begrundet behovet for at foretage forsøg på befrugtede æg i 14 dage med, at det er nødvendigt at forske i årsagerne til barnløshed, men når man læser redegørelsen, så er der to begrundelser for disse 14 dage, og netop den, som ministeren nævner, har ikke været udsat for kritik, ikke efter hvad jeg har hørt i hvert fald. Det er den anden begrundelse for at skulle kunne udføre forsøg i 14 dage, der har været udsat for kritik. Det er den, som på sp. 7734 f.eks. er udtrykt som »forsøg, der har til formål at klarlægge arvelige sygdommes opståen på det tidligste stadium af celledelingen«. Det er noget andet, går jeg ud fra. Jeg har i hvert fald læst det som noget andet, og derfor vil jeg gerne spørge ministeren, om denne anden begrundelse for, at der skal kunne foretages forsøg på befrugtede æg, også udelukkende vedrører forhold, der har at gøre med barnløshed, eller ministeren måske vil bekræfte, at det vedrører andre ting.

Indenrigsministeren (Britta Schall Holberg):

Når jeg har gjort lidt ud af spørgsmålet om barnløshed i forbindelse med nogle ordføreres kategoriske afvisning af disse forsøg, er det, fordi jeg mener, man skal gøre sig

klart, at man kommer til at tilsidesætte noget væsentligt, hvis man siger: vi vil ikke lave forskning på æg. Når jeg har sat det som hoved, kunne hr. Lenger høre, at det er, fordi jeg mener, at her vil der være så tungtvejende grunde, at man må sige, at det nok vil være nødvendigt, at vi alligevel forsker i disse æg. Bl.a. var hr. Lenger og hr. Bjørn Elmquist inde på nogle eksempler på, hvad vi kan i dag på et tidligt stadium med hensyn til at finde sygdomme, som kan opstå senere. Her er jeg overordentlig reserveret, for at sige det meget mildt, og derfor har jeg gjort noget ud af at sige, at man godt i forskrækelse over de andre ting, man kan lave forsøg med på æg, kan sige, at det vil vi slet ikke lave forsøg med, men så er det, jeg har sagt, at man skal være opmærksom på, at hvis man er så kategorisk, kommer det også til at gå ud over forskningen for de kvinder, som ikke kan få børn. Der er problemet.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Så må man spørge ministeren: hvor tungtvejende skal grundene være for, at man laver forsøg med mennesker? Ja men det er jo her, problemet ligger, ikke? Hvis man siger kategorisk nej til forsøg med æg, kunne det ligge i at sige: et foster må ikke være til brug til andet end sig selv. Det er det, vi siger om menneskeliv. Der er ikke nogen grunde, der er så tungtvejende, at de berettiger til forsøg med mennesker, går jeg ud fra. Men det er lige præcis, når man bruger argumentet med det tungtvejende, at vi er ude på slidsken, og at der er grøn sæbe på den.

(Kort bemærkning).

Lenger (VS):

Jeg er glad for ministerens sidste svar, men så vil jeg gerne spørge: hvorfor kan vi så ikke nøjes med det? Hvorfor skal vi med den formulering, der er valgt her, give mulighed for, at der foretages forsøg med en hel række andre ting end dem, som ministeren her nævner hun har lagt så stor vægt på?

Indenrigsministeren (Britta Schall Holberg):

På et eller andet tidspunkt skal man jo overveje, om man skal holde op; det var derfor, det tog lidt tid, før jeg kom herop. Rede-gørelsen er til debat, hr. Lenger, og et af hovedproblemerne i redegørelsen, er netop det-

[Indenrigsministeren]

te. Jeg har sagt, at der er ingen problemer for mig ved reagensglasbefrugtning osv. Problemet kommer, i det øjeblik disse æg er uden for moderen. Hvad gør vi så ved dem? Det er vel et af redegørelsens hovedproblemer. Derfor har jeg sagt her, hvordan mit syn er på dette. Det, jeg reagerede på, var den meget kategoriske afvisning. Det vil vi ikke, blev der sagt, og det kan jeg godt ud fra et følelsesmæssigt engagement forstå. Men så er det bare, jeg siger, at hvis man er så kategorisk, kommer man måske i virkeligheden til at gøre noget galt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

4) Valg af 8 medlemmer til jernbanerådet for perioden 1. april 1985–31. marts 1990.

(Jfr. tidenden sp. 8476).

Formanden:

Til dette valg er anmeldt følgende valggrupper:

en gruppe på 95 medlemmer: det konservative folkeparti, venstre, det radikale venstre, centrum-demokraterne, kristeligt folkeparti, fremskridtspartiet, de frie demokrater og Steenholdt;

en gruppe på 83 medlemmer: socialdemokratiet, socialistisk folkeparti og venstresocialisterne.

Valgt blev:

Til medlemmer:

- 1 Ikast (KF)
- 2 Jens Peter Jensen (V)
- 3 Bilgrav-Nielsen (RV)
- 4 Brusvang (CD)
- 5 Knud Damgaard (S)
- 6 J. K. Hansen (S)
- 7 Erenbjerg (S)
- 8 Ole Henriksen (SF)

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Finansudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om tillægsbevilling for fi-

nansåret 1984. (Lovforslag nr. L 182).

Finansudvalget har endvidere afgivet betænkning over:

Forslag til lov om bemyndigelse til optagelse af indenlandske statslån. (Lovforslag nr. L 144).

Forslag til lov om bemyndigelse til optagelse af statslån i udlandet. (Lovforslag nr. L 145).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Kommunaludvalget (1/4 85):

Udtræder: Nør Christensen (CD)

Ny stedf.: Svend Erik Hovmand (V)

Landbrugs- og fiskeriudvalget (1/4 85):

Udtræder: Skrumsager Skau (V)

Nyt medl.: Ivar Hansen (V)

Skatte- og afgiftsudvalget (1/4 85):

Udtræder: Knud Andersen (V)

Ny stedf.: Birthe Rønn Hornbech (V)

Udtræder: Birthe Rønn Hornbech (V)

Nyt medl.: Fogh Rasmussen (V)

Erhvervsudvalget (5/4 85):

Udtræder: Sonja Mikkelsen (S)

Nyt medl.: Lissa Mathiasen (S)

Boligudvalget (5/4 85):

Udtræder: Sonja Mikkelsen (S)

Nyt medl.: Lissa Mathiasen (S)

Retsudvalget (5/4 85):

Udtræder: Sonja Mikkelsen (S)

Nyt medl.: Lissa Mathiasen (S)

Arbejdsmarkedsudvalget (10/4 85):

Udtræder: Risgaard Knudsen (S)

Nyt medl.: Kaj Poulsen (S)

Udtræder: Ole Espersen (S)

Ny stedf.: Taanquist (S)

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 11. april 1985, kl. 13.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den i salen opslåede dagsorden.

Mødet hævet kl. 16.57